

ME ASUTAAN TÄSSÄ, TÄÄ ON MEIÄN KOTI

Osallistamisen merkitys ja tarve tuetun asumisen ryhmätoiminnassa

Oona Pesti ja Kristian Pesti

ME ASUTAAN TÄSSÄ, TÄÄ ON MEIÄN KOTI

Osallistamisen merkitys ja tarve tuetun asumisen ryhmätoiminnassa

Oona Pesti ja Kristian Pesti

Opinnäytetyö, kevät 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi- kirkon nuorisotyönohjaaja (AMK)

Sosionomi-diakoni (AMK)

TIIVISTELMÄ

Pesti, Oona & Pesti, Kristian. "Me asutaan tässä, tää on meiän koti."
- Osallistamisen merkitys ja tarve tuetun asumisen ryhmätoiminnassa. Kauniainen ja Helsinki, kevät 2014, 72s., 5 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus. / Sosiaalialan koulutusohjelma, diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa Helsingin Diakonissalaitoksen tuetun asumisen yksikössä Alppikulmassa osallistavan toiminnan tarvetta sekä sen vaikutuksia asukkaiden elämään. Tavoitteena oli saada tietoa, jota voidaan käyttää tuetun asumisen yksiköiden osallistavan toiminnan luomiseen ja kehittämiseen.

Alppikulmassa käynnistettiin säännöllisesti järjestettävää osallistavaa ryhmätoimintaa. Asukkaat olivat mukana toiminnan kehittämisessä, suunnittelussa sekä toteutuksessa. Ryhmätoimintaa toteutettiin noin kaksi kertaa viikossa seitsemän viikon tutkimusjakson aikana. Tutkimusjakson lopuksi haastateltiin asukkaita, jotka olivat olleet mukana kehittämässä, suunnittelemassa tai toteuttamassa ryhmätoimintaa, osallistumassa ryhmätoimintaan tai eivät osallistuneet lainkaan ryhmätoimintaan.

Tutkimus oli kvalitatiivinen. Pääasiallisena aineistona käytettiin kuuden Alppikulman asukkaan puolistrukturoituja teemahaastatteluita osallisuuden teemoista ryhmätoiminnassa. Aineisto analysoitiin käyttäen teemoittelua. Lisäksi käytettiin neljän asukkaan strukturoituja haastatteluita sekä 31 asukkaalta kerättyjä kyselylomakkeita osallistavaa ryhmätoimintaa koskevista toiveista.

Tuloksena tutkimuksessa korostui osallistavan ryhmätoiminnan tärkeys, joka näyttäytyi haastatteluissa vain positiivisena asiana. Ryhmätoiminnassa itse tekeminen oli tärkeää ja oman kodin toiminnassa mukana oleminen paransi asumisen mielekkyyttä. Osallisuus tuki yhteisöllisyyden tunnetta, joka paransi yhteishenkeä. Suurimpana esteenä osallisuudelle nousi asukkaiden sitoutumisen vaikeus ja lyhytjänteinen elämäntapa.

Sitoutumisen vaikeutta helpotti jonkin verran työntekijän läsnäolo ja kannustava asenne ryhmätoiminnassa. Työntekijän tehtävä osallistavassa toiminnassa on rinnallakulkijan rooli, joka tukee, ohjaa ja kannustaa tarvittaessa. Osallistava ryhmätoiminta tukee asukkaiden elämänhallintaa ja asumisen mielekkyyttä. Se kuitenkin vaatii työyhteisöltä paljon aikaa, vaivaa ja pitkäjänteisyyttä.

Asiasanat: osallisuus, ryhmätoiminta, tuettu asuminen, päihdeasiakas

ABSTRACT

Pesti, Oona and Pesti, Kristian. "We live here, this is our home." - The significance and need of participation in group activities of supported housing. Kauniainen and Helsinki, spring 2014, 72p., 5 appendices. Language: Finnish.

Diaconia University of Applied Sciences. Bachelor of Social Services. Option in Diaconal Social Work. / Bachelor of Social Services. Option in Christian Youth Work.

The purpose of the study was to examine the need and significance of participative group activities in Helsinki Deaconess Institute's supported housing unit Alppikulma from its tenants' point of view. The aim of the study was to gather information that can be used to create and improve participative group activities in supported housing units.

Regularly held participative group activities were launched in Alppikulma. Tenants took part in improving, planning and carrying out the activities. Group activities were held about twice a week for the seven week study period. At the end of the study period selected tenants, who took part in improving, planning or carrying out, attended or didn't attend group activities were interviewed.

The study was qualitative. Half structured theme interviews of six tenants of Alppikulma on themes of participation in group activities, were used as main research material. The material was analyzed using thematising. In addition structured interviews of four tenants and question forms from 31 tenants on hopes of participative group activities were used as research material.

Main results of the study emphasized the importance of participative group activities which appeared only in a positive light. In group activities it was important for the tenants to be active themselves. Being part of the activities of their own home tenants felt habitation to be more meaningful. Participation supported the sense of communality, which improved the spirit of Alppikulma. Greatest barriers for participation were difficulties in commitment and a shortsighted lifestyle.

The presence of an employee and supportive attitude in group activities somewhat helped the difficulties in commitment. The role of the employee in participative activities is to stand by and support, guide and encourage when needed. Participative group activities promote life management and make habitation more meaningful. Participative activities require a lot of resources, effort and perseverance from the work community.

Key words: participation, group activities, supported housing, substance abusing client

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 HELSINGIN DIAKONISSALAITOS	8
2.1 Historia, palvelut ja arvot	8
2.2 Helsingin Diakonissalaitoksen asumispalveluiden lähtökohdat	10
2.3 Helsingin Diakonissalaitoksen Alppikulma.....	11
3 KESKEISET KÄSITTEET	12
3.1 Osallisuus ja osallistaminen	12
3.2 Yhteisöllisyys	14
3.3 Syrjäytyneisyys.....	15
3.4 Asunnottomuus	17
3.5 Asunto ensin -periaate	18
4 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	21
4.1 Aikaisempi tutkimus.....	21
4.2 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja luotettavuus	23
5 AINEISTON KERUU JA ANALYYSIMENETELMÄT	25
5.1 Tutkimuksen suorittaminen.....	25
5.2 Teemahaastattelu ja aineiston analyysi.....	27
6 RYHMÄTOIMINNAN KÄYNNISTÄMINEN ALPPIKULMASSA.....	29
6.1 Ryhmätoiminnan käynnistäminen.....	29
6.2 Aukkaat kehittämässä toimintaa	30
6.3 Aukkaat suunnittelemassa ja toteuttamassa toimintaa	32
6.4 Aukkaat osallistumassa toimintaan.....	33
6.5 Ryhmätoiminnassa esille nousseita ajatuksia	36
7 TULOKSET	37
7.1 Osallisuus.....	37
7.2 Yhteisöllisyys	40
7.3 Ryhmätoiminnan tarve ja merkitys	42
7.4 Elämäntavan lyhytjänteisyys ja sitoutumisen vaikeus	46

7.5 Työntekijän tarve	50
8 POHDINTA	52
8.1 Johtopäätökset	52
8.2 Pohdinta	56
LÄHTEET	62
LIITE 1: Teemahaastattelurunko	68
LIITE 2: Strukturoidun haastattelun kyselylomake	69
LIITE 3: Alkukyselykaavake ryhmätoiminnasta	70
LIITE 4: Tutkimukseen osallistuvilta pyydettävä kirjallinen suostumus	71
LIITE 5: Kirje tutkimukseen osallistuville	72

1 JOHDANTO

Pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseen pyritään vuoden 2015 loppuun mennessä, mutta asunnottomuus kasvaa edelleen Helsingissä. Tähän hätään vastaamaan on kehitetty asunto ensin -malli, jonka mukaan asunnon saanti on jokaisen ihmisen perusoikeus eikä vaadi päihteettömyyttä. Asunto on osa polkua parempaan elämään.

Asunto on ihmisarvoisen elämän edellytys. Pitkän asunnottomuuden jälkeen elämänhallinta ja asunnon pitäminen saattavat olla suuria haasteita. Tämän vuoksi monet toimijat, kuten Helsingin Diakonissalaitos, tarjoavat tuettua asumista asunto ensin -periaatteella. Tuetussa asumisessa asukkaat pystyvät toimimaan pääosin itsenäisesti, mutta saavat tukea ja ohjausta arjen asioiden hoidossa. Asukkaiden ongelmat ovat usein monisyisiä, päihde- ja mielenterveysongelmat ovat yleisiä. Päihteenkäyttö ja mahdollinen pitkä asunnottomuus ovat kytköksissä itseluottamuksen puutteeseen ja osattomuuteen.

Ajatus opinnäytetyön aiheeseen lähti toisen meistä, Oona Pestin kesätyökokeuksista Helsingin Diakonissalaitoksen tuetun asumisen Alppikulmassa. Keskustelimme yhdessä eri menetelmistä asukkaiden tukemiseksi. Osallisuuden kokemukset, omasta elämästä kiinni saaminen ja yhteisöön kuulumisen kokemusten vahvistaminen voisivat vahvistaa asukkaiden itsetuntoa sekä osallisuutta, voimaannuttaa ja vaikuttaa asumisen viihtyvyyteen. Lisäksi Alppikulmassa toteutettiin vuoden 2013 maaliskuussa asukastyytyväisyyskysely. Kyselystä kävi ilmi, että noin puolet asukkaista koki, että heillä ei ole mielekästä tekemistä vapaa-ajallaan. Ryhmätoiminnan kautta osallisuus voisi näyttäytyä tuetun asumisen arjessa, edesauttaa kuntoutumista ja tukea mielekkään vapaaajan rakentumista. Tähtisen (2014) mukaan mielekkäällä tekemisellä on kuntouttava vaikutus.

Opinnäytetyössämme tutkimme osallistavan ryhmätoiminnan tarvetta Alppikulmassa ja sen merkitystä Alppikulman asukkaille. Käynnistimme Alppikulmassa osallistavaa ryhmätoimintaa. Asukkaille annettiin mahdollisuus olla mukana ke-

hittämässä, suunnittelemassa ja toteuttamassa ryhmätoimintaa seitsemän viikon tutkimusjakson ajan.

Tutkimusjakson lopuksi haastattelimme asukkaita teemahaastattelua käyttäen selvittääksemme, minkälaisena he kokivat ryhmätoiminnan. Halusimme haastatella asukkaita, jotka olivat mukana kehittämässä, toteuttamassa ja suunnittelemassa ryhmätoimintaa. Tämän lisäksi halusimme haastatella asukkaita, jotka osallistuivat ryhmätoimintaan sekä myös asukkaita, jotka eivät osallistuneet mihinkään. Tällä halusimme varmistaa monipuolisen aineiston, josta selviäisi myös esteitä osallisuudelle ja syitä toimintaan osallistumattomuudelle.

Opinnäytetyömme tuloksien toivomme kertovan asukkaiden kokemuksista osallistavan ryhmätoiminnan tarpeesta ja merkittävydestä. Alppikulma sekä muut tuetun asumisen yksiköt voivat käyttää opinnäytetyömme tuloksia tukena toimintansa kehittämisessä.

Kirkollinen näkemys läpäisee koko työmme. Tarkastelemme opinnäytetyösämme esiteltyjä ilmiöitä ja käsitteitä yleisesti kristinuskon historian, arvojen ja näkemyksien pohjalta. Tämän lisäksi pohdimme työmme merkittävyttä ja sisältöjä kirkon nuorisotyön sekä diakoniatyön näkökulmista.

2 HELSINGIN DIAKONISSALAITOS

2.1 Historia, palvelut ja arvot

Helsingin Diakonissalaitos on vuonna 1867 perustettu yleishyödyllinen säätiö ja se on Suomen diakonialaitoksista vanhin. Sen toiminta alkoi diakonissojen koulutuksella. Diakonissoiksi opiskelevat olivat siihen aikaan nuoria naisia, joiden tehtävä oli hoitaa sairaita ja köyhiä. Diakonissakoulutuksen lisäksi Helsingin Diakonissalaitos toimi ensimmäisinä vuosikymmeninään sairaalana sekä sisarkotina. Vuonna 1897 Helsingin Alppilaan rakennetun laitoksen jälkeen diakonissalaitoksen toiminta laajeni ympäri Helsinkiä. Helsingin Diakonissalaitoksen innovaatioiksi voidaan lukea muun muassa naisten sukupuolitautisairaala vuonna 1905, diakoniaprojektien käynnistäminen vuonna 1988, huumetyön aloittaminen vuonna 1995 sekä asunnottomien naisten tukipiste Salli vuonna 2000. (Malkavaara 2002, 296.)

Helsingin Diakonissalaitoksen toiminta on muotoutunut nykyisen kaltaiseksi 1990-luvulla. Helsingin Diakonissalaitos tarjoaa koulutustoimintaa ja tuottaa sosiaali- ja terveystalvveluja. Se omistaa Diacor terveystalvvelut Oy:n, joka tarjoaa sairaala- ja lääkäriasematoimintaa. Diakonia-ammattikorkeakoulu aloitti toimintansa kokeiluna 1996 ja se vakinaistettiin vuonna 2000. Helsingin Diakonissalaitos on yksi Diakonia-ammattikorkeakoulun osakeyhtiön osakkaista kahdeksan muun säätiön kanssa. (Malkavaara 2002, 302; Helsingin Diakonissalaitos b; Helsingin Diakonissalaitos c.)

Helsingin Diakonissalaitos on 1990-luvun alusta kohdistanut palvelunsa aiempaa selkeämmin kaikista syrjityimpien ihmisten tukemiseen ja heille ihmisarvoisen elämän edellytysten takaamiseen. Toiminnan taustalla on diakoninen ajatus heikoimmassa asemassa olevien auttamisesta. Tyypillistä Helsingin Diakonissalaitokselle ovat uudenlaisten palveluiden tuottaminen tälle asiakasryhmälle. (Malkavaara 2002, 297. Helsingin Diakonissalaitos b; Helsingin Diakonissalaitos c.)

Helsingin Diakonissalaitos toimii laaja-alaisesti sosiaali- ja terveysalan kentillä. Sen palveluihin kuuluvat esimerkiksi päihdetyö, asumispalvelut, HIV-positiivisten parissa tehtävä työ, kodinomaiset hoitoyksiköt muistamattomille vanhuksille ja tukimuodot vaikeuksissa oleville lapsiperheille. Pääasiassa palveluita tuotetaan pääkaupunkiseudun suurien kuntien sosiaalihuollolle ostopalveluperiaatteella. Helsingin Diakonissalaitoksen toimintaa rahoitetaan säätiön varoilla sekä yhteistyökumppaneiden tuella. Helsingin Diakonissalaitos sijoittuu muiden suurien diakoniaorganisaatioiden kanssa samanaikaisesti yksityiselle sektorille sekä kolmannelle sektorille. Se voidaan katsoa myös osittain julkisoikeudelliseksi yhteisöksi sen kirkollisen toimijuuden vuoksi. (Laine 2008, 229; Helsingin Diakonissalaitos b; Helsingin Diakonissalaitos c; Malkavaara 2002, 295.)

Helsingin Diakonissalaitoksen keskeisinä arvoina on kristillinen lähimmäisenrakkaus sekä ihmisarvo. Kristillisellä lähimmäisenrakkaudella tarkoitetaan sitä, että palvelut perustuvat lähimmäisenrakkauteen, joka ylittää useat rajat. Ihmisarvoilla tarkoitetaan sitä, että Helsingin Diakonissalaitos puolustaa ja edistää heikoissa asemassa olevien ihmisten ihmisarvoa. (Helsingin Diakonissalaitos d.) Helsingin Diakonissalaitoksen arvot näkyvät käytännön työssä. Työssä pyritään auttamaan diakonisen näkemyksen mukaisesti niitä, joiden hätä on suurin ja joita muu apu ei tavoita. Luovuttamaton ihmisarvo on yksi työn tärkeistä lähtökohdista. Asukkaiden mahdollisuuksiin hyvään ja parempaan elämään pyritään luottamaan, vaikka asukas itse ei niihin sillä hetkellä uskoisikaan. (Tähtinen 2014.)

Kristillinen ihmiskäsitys pohjautuu vahvasti rakkauden kaksoiskäskyyn ja lähimmäisen rakkauteen. Ilman solidaarisuutta kanssaihmistä kohtaan ei voi olla kristillinen. (Niemelä 2002, 89.) Aiemmin kuvatut Helsingin Diakonissalaitoksen urauurtavien innovaatioiden voidaan nähdä selkeästi pohjaavan kristilliseen ihmiskäsitykseen, jossa olennaista on jokaisen ihmisen rakastaminen. Täten vahvistuvat myös sen listaamat kristillisyyteen pohjaavat arvot. Heikoimmassa asemassa olevan puolustaminen on hyvin kristillisellä pohjalla oleva ajatus ja esimerkiksi keskeisessä asemassa myös kirkon tekemässä diakoniatyössä (Veijola 2002, 15).

2.2 Helsingin Diakonissalaitoksen asumispalveluiden lähtökohdat

Diakonissalaitos tarjoaa asumispalveluita alle 65-vuotiaille naisille ja miehille. Asumispalveluiden lähtökohdaksi on ihmisarvon kunnioitus ja asunto ensin -periaate. Asukkaat ovat usein pitkäaikaisasunnottomia joiden taustalla on usein haasteita sosiaalisissa suhteissa, mielenterveydellisiä ongelmia sekä päihteidenkäyttöä. 30% Helsingin Diakonissalaitoksen asumispalveluiden asiakkaita on lapsena huostaanotettuja. Monilla on taustallaan traumoja ja rikkonainen perhehistoria. Asukkailta ei vaadita elämäntapamuutosta kuten esimerkiksi päihteettömyyttä. Diakonissalaitos tarjoaa tuettua asumista, tehostettua tuettua asumista sekä palveluasumista. (Helsingin Diakonissalaitos d; Tähtinen 2014.)

Tuetussa asumisessa asukas pystyy melko itsenäisesti huolehtimaan elämänhallintaan liittyvissä asioissa. Tehostetussa tuetussa asumisessa asukkaan toimintakyky on heikentynyt niin, että hän ei kykene omatoimisesti vastaamaan kaikista elämän osa-alueistaan, vaan hän tarvitsee päivittäistä tukea. Palveluasumisessa asukkaat tarvitsevat jatkuvaa säännöllistä huolenpitoa psyykkisen sekä fyysisen toimintakyvyn ylläpitämiseksi. (Helsingin Diakonissalaitos e.)

Tähtinen (2014) näkee asumispalvelut haittoja vähentävänä ja kuntouttavana toimintana. Haittojen vähentäminen näkyy asunnottomuuden ympärilleen aiheuttamien haittojen vähenemisenä, muun muassa yhteiskuntarauhan lisääntymisenä, rikollisuuden vähenemisenä sekä yhteiskunnan säästöinä. Asunto ensin -periaatteen mukaisesti asunto on ensimmäinen askel kuntoutumisen polulla. Jatkotavoitteena on mahdollistaa asukkaan kuntoutuminen ja siirtyminen vähemmän tuettuun asumismuotoon. Täten Helsingin Diakonissalaitoksen asumispalveluiden toiminta voidaan nähdä kuntouttavana. Virallista linjausta toiminnan haittojen vähentämisen tai kuntouttamisen painopisteistä ei ole. (Tähtinen 2014.)

Helsingin Diakonissalaitos pitää kiinni asunto ensin -periaatteesta asumispalveluissa myös tulevaisuudessa. Painopistettä pyritään siirtämään

enemmän kuntoutumisen puolelle ja voimaannuttavien työmenetelmien käyttö lisätään. Työtoiminta asumisyksiyksissä sekä niiden ulkopuolella lisääntyy.

2.3 Helsingin Diakonissalaitoksen Alppikulma

Alppikulma tarjoaa 74 pitkäaikaisasunnottomalle miehelle tuettua asumista. Asukkailla on asuntona oma yksiö, johon on tehty toistaiseksi voimassa oleva vuokrasopimus. Asukkailla on oman asunnon lisäksi käytössä yhteinen olohuone, keittiö, pyykkitupa sekä sauna. Alppikulman asukkaat kykenevät ohjatusti huolehtimaan perustoiminnoistaan. Kuitenkin asumisen onnistumiseksi asukkaat tarvitsevat tukea sekä ohjausta arjen asioiden kuten toimeentulon, hygienian sekä mielenterveydellisten asioiden hoidossa. Alppikulma tarjoaa asukkailleen ympärivuorokautisen tuen. Asukkaita tuetaan omatoimisuuteen sekä aktiiviseen kansalaisuuteen. Alppikulmassa käynnistyi tammikuussa 2014 työtoiminta, jossa tuetaan asukkaiden osallisuutta. (Alppikulma 2013.)

Asukkaan tuen tarve arvioidaan yhdessä asukkaan kanssa kun asuminen on kestänyt noin kuukauden. Jokaiselle asukkaalle tehdään palvelusuunnitelma, jossa yhdessä asukkaan kanssa määritellään, minkälaista tukea asukas tarvitsee. Palvelusuunnitelmassa käsitellään asukkaan omia voimavaroja sekä asukkaan henkilökohtaisia asumisen tavoitteita. Asukkaan kanssa luodaan yhteinen visio siitä, mitä asumisella halutaan tavoitella. Palvelusuunnitelma päivitetään säännöllisin väliajoin ja/ tai tarpeen mukaan. Asukkaita kannustetaan hyödyntämään Diakonissalaitoksen Kansalaistoiminta-areenan, Stoorin sekä muiden toimijoiden palveluita. (Alppikulma 2013.)

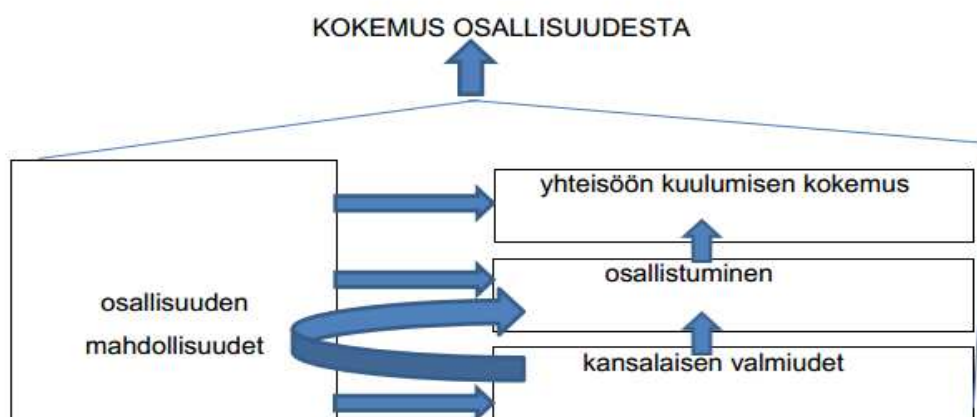
Helsingin Diakonissalaitoksen Kansalaistoiminta-areena sijaitsee samassa korttelissa kuin Alppikulman tuetun asumisen yksikkö. Muutamit Alppikulman asukkaat osallistuvat aktiivisesti Kansalaistoiminta-areenan päivätoimintaan. Mielestämme suurimmalle osalle asukkaista päivätoimintaan osallistumisen kynnys on liian korkea.

3 KESKEISET KÄSITTEET

3.1 Osallisuus ja osallistaminen

Osallisuus käsitteenä on yhteydessä yhteisöön osallistumiseen ja siinä osallisena olemiseen. Mielekästä merkitystä elämään voi saada osallisuuden kautta ja se voi tuoda ihmisille hyvinvointia ja terveyttä. Osallistamisella voidaan saavuttaa asiakkaan parempi tietoisuus tilastaan, kyvyistään sekä mahdollisuuksistaan ja se voi lisätä itsetuottamusta. Osallistamisella pyritään asiakkaan voimaantumiseen. Voimaantumisella tarkoitamme henkilön mahdollisuutta löytää omia voimavarojaan sekä parantaa omaa elämänhallintaansa ja toimintavalmiuksia. Ollessaan osa jotain ja päästessään luomaan ja rakentamaan toimintaa saa asiakas onnistumisen kokemuksia. (Juhila 2006, 119–120; Feantsa & Grundtvig 2013, 6, 10; Siitonen 1999, 85.)

Jos ihmisen elämästä puuttuu osallisuuden kokemukset puhutaan osattomuudesta. Osattomuuden kokemukset voivat näyttäytyä arkielämän haasteina kuten omasta itsestään vieraantumisenä sekä eristäytymisenä. Osattomuuden tunteukset ovat vahvasti yhteydessä psyykkiseen pahoinvointiin sekä mielenterveydellisiin ongelmiin. (Mäkelä 2011, 14.)

KUVIO 1. Edellytykset osallisuudelle (Nivala 2008, 169)

Kuviossa 1 esitetään edellytykset osallisuuden kokemukselle. Mikään kuvion 1 osatekijöistä ei yksinään mahdollista osallisuutta. Vain osallistumalla on mahdollista saada osallisuuden kokemuksia. Osallisuuden kokemusten kautta yhteisöön kuulumisen on mahdollista. (Nivala 2008, 169–170.) Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (2013a) määrittelee osallisuuden niin, että se käsittelee yksilön olemista ja osallistumista ryhmässä. Osallisuudessa merkittävässä asemassa on yksilön mahdollisuus kuulua ryhmään täysivaltaisena jäsenenä. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2013a).

Osallistamisessa on pyrittävä välttämään vain näön vuoksi tapahtuvaa osallistamista. Näennäisessä osallistamisessa ei varsinaisesti päästä vaikuttamaan vaikka se olisikin pyrkimys. Toimiessaan osallisuus on hyvin voimaannuttavaa. Näennäisessä osallistamisessa kokemus on juurikin vastakkainen mihin oli pyritty. Osallisuuden haaste on vaikuttamisen jääminen näennäiseksi verrattuna tavoitteeseen, jossa yksilö pääsee vaikuttamaan. Yksilön näkökantojen pohjalta on toimittava ja yksilölle on annettava tieto hänen osallisuutensa merkityksestä. Osa henkilöistä on hyvin aktiivisia, halukkaita ja kykeneviä. Jos samoja ihmisiä osallistetaan jatkuvasti, menetetään laajemman ihmismassan tiedot ja taidot. Samalla sivuutetaan heidän osallisuuden tarpeensa. (Hyväri 2013; Feantsa & Grundtvig 2013, 6, 11.)

Osallisuuden toteutumiseksi osallistujilla on oltava mahdollisuuksia olla mukana toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Osallisuudessa ihminen saa itse vaikuttaa tilanteeseen ja sen kulkuun. Osallisuudessa vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Osallistumisella taas tarkoitetaan valmista tilannetta, jonka syntyyn yksilö ei ole millään tavalla vaikuttanut. Yksilö voi itse valita, kuinka vahvasti on toiminnassa mukana. On tärkeätä huomioida, että myös passiivinen osallistuminen tukee osallisuuden toteutumista. (Rantala 2011, 140.)

Kannustava palaute on osallisuuden kannalta tärkeää. Tunne, että omaa tekemistä ja olemista ei arvosteta, ei edistä osallisuuden ja voimaantumisen kokemusta, vaan päinvastoin, heikentää niitä. On tärkeää antaa osallistujille positiivista palautetta tai mahdollisuuden mukaan palkita heitä osallistumisesta. (Feantsa & Grundtvig 2013, 11.) Anttilan (2013, 56) tutkimuksen mukaan myön-

teinen palaute vahvistaa yhteisöön kuulumisen tunnetta. Anttila jatkaa, että erityisesti muilta yhteisön jäseniltä tuleva palaute oli merkityksellistä.

Käytettävän käsitteen valintaan on syytä kiinnittää huomiota. Anttiroikon (2003, 18–19) mukaan osallistaminen -käsitteessä korostuu autoritaarinen ylhäältä-alaspäin-lähestymistapa kun taas sana osallisuus kuvastaa yksilön omaa alhaalta ylöspäin kehittyvää halua olla osana jotakin. Koimme, että meidän on aloitettava toimintamme osallistamalla asukkaita, jolla pyrimme asukkaiden osallisuuden tunteen vahvistamiseen. Osallistaminen itsessään ei ole voimavara vaan syntynyt osallisuus. Tästä syystä päämääränä osallistamisen kautta saavuttaa todellinen osallisuus.

3.2 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyyden käsite ilmenee eri yhteyksissä ja aikoina hieman erilaisissa muodoissa. Tästä syystä käsite ei ole yksiselitteinen eri yhteyksissä. Omassa opinnäytetyössämme määrittelemme yhteisöllisyyden seuraavan teoreettisen viitekehyksen mukaisesti.

Yhteisöllisyys muodostuu ja näyttäytyy yhteisöissä. Luonnollisesta, jonkin alueen, paikan tai asian ympärille muodostuneesta ihmisten yhteen keskittymästä käytetään nimeä yhteisö. Yhteisö voi määritellä omat päämäärät, tavoitteet, arvot ja normit. Näiden tekijöiden tiedostaminen ja näkyväksi tekeminen on yhteisöllisyyttä. Henkilö voi tuntea kuuluvansa yhteisöön, vaikkei itse toimisikaan siinä aktiivisesti. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2013b; Jauhiainen & Eskola 1994, 46.)

Vuorovaikutus yhteisön jäsenten kesken synnyttää yhteisöllisyyttä. Yhdistävät asiat, kuten esimerkiksi asuinpaikka, tuovat yksilöille yhteisöllisyyden tunteen. Yhteisöllisyyden kautta yhteisön jäsenet voivat saavuttaa omat päämääränsä tehokkaammin. Mikä tahansa yhteiseksi koettu asia, kuten arvot tai yhteenkuuluvuuden tunne, voi olla yhteisöllisyyden perusta. Yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden tunteet sekä tunne, että kuuluu johonkin tärkeäksi kokemaansa,

ovat keskeisiä tekijöitä yhteisöllisyyden kannalta. Yhteisöllisyyden käsitteen kautta voidaan ymmärtää ihmisten tarve kuulua yhteen. Yhteisöllisyys on mahdollisuus ja voimavara. (Raina & Haapaniemi 2007, 34; Kylmäkoski, Pylkkänen & Viitanen 2010, 7; Terveystieteiden tutkimuskeskus 2013b.)

Juhilan (2006, 124) mukaan hyvinvointiyhteiskunnassa, joka olisi ideaalimallin mukainen yhteisöllisyys ja yhteisöt olisivat tärkeässä roolissa ja kumoamassa nykyajalle tyypillisen yksilöllisyyden haittavaikutuksia. Yhteisöllinen vuorovaikutus sekä yhteisöön osallistuminen voidaan nähdä ennaltaehkäisevän sekä korjaavan syrjäytymisestä johtuvia sosiaalisia haasteita. Joka päivä tapahtuva vuorovaikutus sekä yhteistoiminta edistävät terveyttä sekä hyvinvointia. Myös syrjäytyneillä on mahdollisuus edistää yhteisön sekä yksilön voimavaroja sosiaalisista haasteista riippumatta. (Hyväri & Nylund 2010, 29.)

Yhteisöllisyys voi ilmetä negatiivisena asiana. Negatiivisesti suuntautuneessa yhteisöllisyydessä on kyse siitä, että yhteisö pakottaa ja vaatii jäseniään toimimaan yhdenmukaisesti ja estää kaiken kritiikin esittämisen. Tällaista yhteisöllisyyttä voi ehkäistä puuttamalla kielteisiin toimintatapoihin. (Tapaninen, Kauppinen, Kivinen, Kotilainen, Kurenniemi & Pajukoski 2002, 195.)

3.3 Syrjäytyneisyys

Päihdeasiakkaiden kohdalla työelämässä pysyminen, harrastukset sekä ihmissuhteiden ylläpitäminen voivat olla suuria haasteita. Päihteet, tupakka, huumeet sekä alkoholi ovat yksi suurimpia syrjäytymiseen vaikuttavia riskitekijöitä. Syrjäytymisellä tarkoitetaan yhteiskunnan ulkopuolelle jäämistä, toistuvaa tai pitkäaikaista työttömyyttä, elämänhallinnan ongelmia sekä taloudellisia vaikeuksia. Puhuttaessa syrjäytymisestä on tärkeää ottaa huomioon, että syrjäytyminen terminä on laaja ja laaja-alainen ilmiö. Syrjäytymisen vastakäsitteenä voidaan nähdä osallisuus. Syrjäytyminen on yhteisöllisten toimintojen, kuten työnteon ja siihen liittyvien sosiaalisten tilanteiden ulkopuolelle jäämistä. Osallisuus on tunne siitä, että ihminen on osa

yhteisöä ja vaikuttamassa yhteisön toimintaan. (Kotovirta & Österberg 2013, 85-86; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013a.)

Suomalainen yhteiskunta on vahvasti rakentunut ura- sekä suorituskeskeisyyden varaan. Suomalainen määrittelee identiteettiään hyvin pitkälti työn sekä tekemisen kautta. Työn kautta ihminen leimataan hyvin herkästi onnistujiin sekä epäonnistujiin. Työn tekeminen antaa suomalaisessa yhteiskunnassa ihmiselle mahdollisuuden tulla hyväksytyksi sekä olla osana yhteisöä. Yksilön kehityksen kannalta tärkeää on johonkin liittyminen, kuuluminen, hyväksytyksi tuleminen, osallistuminen ja vaikuttaminen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013a; Valkonen, Peltola, Härkäpää 2006. 3-4, 110; Jauhiainen & Eskola 1994, 15.)

Valkosen ym. (2006, 3-4, 110) kuvaileman yhteiskunnan määrittelemän syrjäytymiskäsityksen mukaan Alppikulman asukkaat ovat vahvasti tai melko vahvasti syrjäytyneitä. Yleisesti Helsingin Diakonissalaitoksen asumispalveluyksiköiden asukkailla on Itä-Suomen yliopiston ja Helsingin Diakonissalaitoksen tutkimuksen mukaan terveysongelmia, alhaiset tulot, suhteellisen vähäinen koulutus sekä heikko työmarkkinatilanne. (Helsingin Diakonissalaitos a.) Kynnys palata takaisin yhteiskunnan, mielekkään toiminnan kuten harrastusten pariin puhumattakaan työelämään kiinnittymisestä on suuri jos ei miltei mahdoton. Suurella osalla Alppikulman asukkaista on suuri kynnys osallistua talon ulkopuolelle tapahtuviin viriketoimintoihin tai harrastuksiin.

Alppikulman ryhmätoiminta, jossa asukkaat ovat aktiivisesti mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa, voisi tarjota matalan kynnyksen toimintaa, joka tukisi asukkaiden omatoimisuutta sekä vähentäisi laitostumisen riskiä. Johanssonin (2013) mukaan monien päihdeasiakkaiden itsetunto on jo valmiiksi poljettu niin alas, että he tarvitsevat paljon kannustusta sekä onnistumisen kokemuksia saadakseen rakennettua minäkuvaansa sekä itsetuntoaan. Alkoholia käytetään usein opittuna mallina kriisitilanteiden hallintaan kun elämässä on haastavaa. Alkoholi auttaa väliaikaisesti parantamaan itsetuntoa. Alkoholin runsas sekä liikkakäyttö johtaa kuitenkin usein sosiaaliin haasteisiin. Persoonallisuuden sekä itsetunnon häiriöt tarvitsevat hoitoa sekä kuntoutusta.

Tilanteen tekee erityisen haastavaksi se, että ihmisen mahdollisuuksiin luottaa itseensä vaikuttavat ratkaisevasti saadut palautteet sekä kokemukset. (Lahti 2013, 165.)

3.4 Asunnottomuus

Asunnottomuuden määritelmä vaihtelee. Kapeimman määritelmän mukaan asunnoton asuu ulkona tai yömajoissa. Laajimman määritelmän mukaan asunnottomaksi lasketaan myös puutteellisesti asuvat ja asunnottomuusuhan alla olevat. Määritelmästä riippuen asunnottomuusluvut ja vaativia tukitoimia tarvitsevien ihmisten määrä vaihtelee. (Kostiainen & Laakso 2013, 26–27.)

Suomessa asunnottomuuden määritelmää ohjaa asunnottoman henkilön asuinpaikka eikä esimerkiksi henkilön syy asunnottomuuteen. Asunto ensin -periaatteen kotisivuilla (Asunto ensin i.a.a) asunnottomuudesta kerrotaan, että se voi olla kavereiden luona majailua, kadulla asumista tai tilapäistä asumista asunnottomien asuntoloissa. Tämä vastaa väestötietojärjestelmän vailla vakinaista asuntoa oleviksi kirjattujen henkilöiden rekisterin perusteita. Käytämme tutkimuksessamme asunnottomasta tätä määritelmää. Asunnottomia Helsingin asukkaista 1.1.2011 oli 6190 henkilöä. Suurin osa näistä henkilöistä on nuoria tai keski-ikäisiä aikuisia. (Kostiainen & Laakso 2012, 5; Kostiainen & Laakso 2013, 28–29, 33.)

Pitkäaikaisasunnottomuus on toistuvaa asunnottomuutta. Pitkäaikaisasunnottomuuteen liittyy usein mielenterveydellisiä ongelmia, köyhyyttä, päihderiippuvuutta ja väkivaltaa. (Asunto ensin i.a.a.)

Pitkäaikaisasunnoton on henkilö, jonka asunnottomuus on pitkittynyt tai uhkaa pitkittyä sosiaalisten tai terveydellisten syiden vuoksi yli vuoden mittaiseksi tai asunnottomuutta on esiintynyt toistuvasti viimeisen kolmen vuoden aikana. (Asunto ensin i.a.a.)

Nykykäsityksen mukaan asunnottomuus johtuu rakenteellisten tekijöiden ja yksilön ominaisuuksien vuorovaikutuksesta. Olosuhteiden ja yksilön

henkilökohtaisten ongelmien yhtälön osuessa yhteen yhteiskunnan ja talouden epäsuotuisten kehityskulkujen kanssa ovat riskitekijät asunnottomuudelle läsnä. Asunnottomuuden riskitekijöinä voidaan nähdä neljä laajaa kategoriaa. Ensimmäinen kategoria on rakenteelliset tekijät, kuten esimerkiksi köyhyys tai työttömyys. Toinen kategoria on institutionaaliset tekijät, kuten esimerkiksi huonot palvelut. Kolmas kategoria on ihmissuhteisiin liittyvät tekijät, kuten esimerkiksi ihmissuhteen päättymisen. Neljäs kategoria on henkilöön liittyvät tekijät, kuten esimerkiksi päihteet. (Kostiainen & Laakso 2013, 30.)

Verrattuna yleiseen elämään tyytyväisyyden keskiarvoon, jää asunnottoman henkilön yleinen tyytyväisyys selkeästi keskiarvon alapuolelle. Eniten tyytymättömyyttä asunnottomalle aiheuttaa rahallinen tilanne. Traumat sekä henkinen tasapaino ovat esimerkkejä asunnottomuuden aiheuttamista ongelmista. Muita ongelmia, joita asunnottomilla henkilöillä usein esiintyy, ovat velkaantumis-, mielenterveys, ja päihdeongelmat. Näiden ongelmien ja asunnottomuuden välillä on selkeä yhteys, mutta järjestyksen ja syy-seuraus suhteen arviointi on hyvin haastavaa. (Kainulainen, Saari & Häkkinen 2013, 52.)

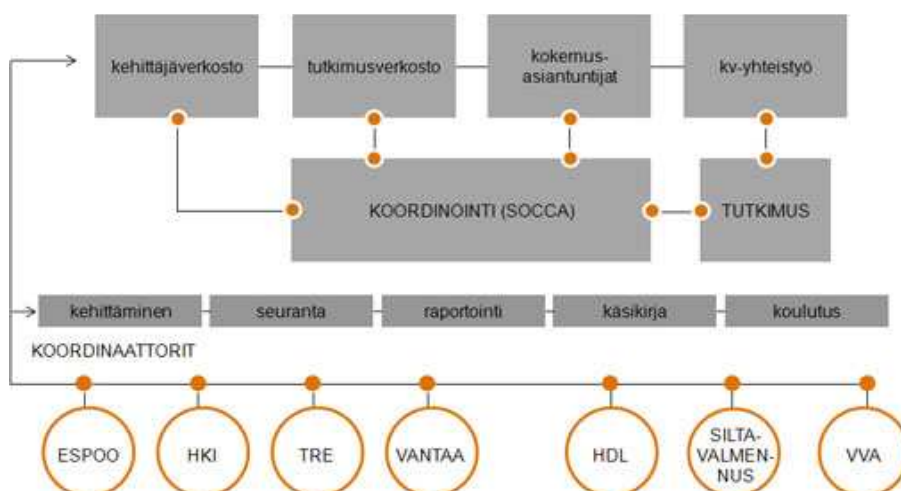
3.5 Asunto ensin -periaate

Nykyinen palvelujärjestelmä tukee vahvasti portaittaista auttamismallia, jossa yksilön on ikään kuin ansaittava tietyt edut ja oikeudet kuten oma asunto. Portaittaisen auttamismallin miinuspuolena on se, että kaikki tuen tarpeessa olevat eivät kykene siihen sitoutumaan, vaan tipahtavat palvelujärjestelmän ulkopuolelle ja näin kodittomiksi. Haasteeksi on noussut kuinka mahdollistaa koti niille, joille toimintaan sitoutuminen tuntuu haastavalta, jos ei jopa mahdottomalta. Tässä asunto ensin -periaate tekee poikkeuksen. Asunto ensin -periaatteen mukaisesti asunto on perusoikeus, jota ei tarvitse ansaita. Oma koti on ensimmäinen ja tärkeä askel kuntoutumisen polulla. (Asunto ensin i.a.b.)

Asunto ensin -mallin viisi keskeisintä periaatetta ovat seuraavat: Ensimmäinen periaate on valinnan vapauden filosofia, jossa asukas esimerkiksi saa olla mukana vaikuttamassa asumismuotoon sekä asunnon sijaintiin (Asunto ensin

i.a.c). Toinen periaate on asumisen ja palveluiden eriyttäminen, jotka mahdollistavat esimerkiksi sen, että asukkaan ei tarvitse ennen asunnon saantia osoittaa asumisvalmiutta (Asunto ensin i.a.d). Kolmas periaate on kuntoutumisen ja voimaantumisen näkökulma, jossa asukas saa itse päättää saamansa tuen määrän (Asunto ensin i.a.e). Asukkaan ei myöskään tarvitse sitoutua lääkärin määräämiin hoitoihin eikä lääkitykseen (Asunto ensin i.a.e). Neljäs periaate on yhteiskuntaan kiinnittyminen, jonka mukaisesti asukasta muun muassa tuetaan sekä autetaan vuokrasuhteen ylläpitämisessä (Asunto ensin i.a.f). Viides periaate on asunto ensin -mallin rakenne, jonka avulla pyritään vaikuttavuuden ja tehokkuuden maksimointiin asukkaiden näkökulmasta (Asunto ensin i.a.g).

Asunto ensin -malli määriteltiin Suomessa ensimmäistä kertaa Nimi ovesa -raportissa, joka kirjoitettiin vuonna 2007 pitkäaikaisasunnottomuuden poistamistarkoituksessa. Nimi ovesa -raportin pohjalta aloitettiin PAAVO I -pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma, joka toimi vuosina 2008–2011. Sen tavoitteena oli puolittaa pitkäaikaisasunnottomuus Suomessa. PAAVO I -ohjelman jälkeen aloitettiin Nimi ovesa -hanke, jonka tarkoituksena oli kehittää palvelujärjestelmään pysyviä, pitkäaikaisasunnottomuuteen vaikuttavia rakenteita. Rinnalla jatkaa myös PAAVO II -hanke, jonka tavoitteena on poistaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2015 mennessä. (Kaakinen 2013, 15–18.)

KUVIO 2. Nimi ovesa -hankkeen kumppanuuskaavio (Asunto ensin i.a.h)

Nimi ovesa -hanke toimi vuosina 2010–2012 tavoitteena kehittää kumppaneiden asunto ensin -periaatteella toimivia palveluita. Hankkeen pohjalta kehitettiin asunto ensin -periaatetta verkkosivustoksi asti. Nimi ovesa -hankkeessa kuviossa 1 esitetyt tahot sitoutuivat pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseen. (Asunto ensin i.a.h; Asunto ensin i.a.i.)

Asunto ensin -periaate osuu sille sektorille, johon kirkko on pyrkinyt vastaamaan vuosituhannen alusta lähtien. Piispa Kantola (2002) koki tärkeäksi diakonisen tutkimuksen kohdistamista hätään, joka kohdistuu ihmisiin, jotka ovat yhteiskunnan auttamis- ja tukijärjestelmien ulkopuolella. Juuri tällaisiin ihmisiin asunto ensin -periaatteen apu kohdistuu.

Kristillisten arvojen ja Jeesuksen oppi pitävät sisällään vahvan vastuun erityisesti heikossa asemassa olevista. Varhaiset kristityt saivat muilta osakseen kummasteltua ja ihmettelyä erityisesti pitäessään huolta yhteisön ulkopuolisista. (Koskenvesa 2002, 35–36.) Asunto ensin -periaate on saanut samanlaista kummastelua ja kritiikkiä osakseen julkisuudessa. Vaikka asuntojen tarjoaminen hyväksytään, kummastellaan sitä, että autetaan, vaikka ihminen ei sitoudu päihteettömyyteen (Salomaa 2014). Kristillinen lähimmäisen rakkaus pyrkii ehdottomaan välittämiseen ja auttamiseen. Asunto ensin -malli ei myöskään aseta ehtoja avulleen, kuten esimerkiksi päihteettömyyteen sitoutumista.

4 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

4.1 Aikaisempi tutkimus

Teoreettisen lähestymistapamme lähtökohtana on asiakkaan osallisuuden tärkeys ja sen merkitys Alppikulman asukkaiden minäkuvalle. Päästessään osallistumaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen asiakas saa uusia tuntemuksia itsetuntonsa ja elämänhallintansa rakennuspalikoiksi. Esimerkiksi ryhmätoiminnan arvo ja merkitys nousee uudelle tasolle kun siihen liitetään osallisuuden ulottuvuus. Uskomme, että asukkaat näkevät osallisuuden tärkeänä, saavat siitä voimaannuttavia kokemuksia ja voimia arjen jaksamiseen. Suurin osa vaikutuksista luultavasti näkyy kuitenkin vasta pitemmällä aikavälillä ja lisätuloksia olisikin hyvä kerätä myöhempänä ajankohtana tutkimuksemme jälkeen. Tarkastelemme, kuinka merkitykselliseksi osallisuuden osuus toiminnassa nousee ja pohdimme sen tarvetta Alppikulmassa. (Juhila 2006, 119–120; Feantsa & Grundtvig 2013, 6, 10.)

Tärkeänä lähteenä osallisuuden ja asunnottomuuden suhteen käytämme eurooppalaisten asunnottomuusjärjestöjen liiton FEANTSAN koostamaa opasta. Opas on nimeltään Participation Toolkit. Se sisältää asunnottomien osallisuuden vahvistamiseen tarkoitettuja käytännön menetelmiä, joita on perusteltu teorian kautta. Osallisuuden käsite asunnottomien keskuudessa ja monet käyttämistämme menetelmistä perustuvat suurelta osin tämän oppaan ajatuksiin.

Haastattelimme Helsingin Diakonissalaitoksen asumispalveluiden johtajaa Tapio Tähtistä saadaksemme kokonaiskuvan Helsingin Diakonissalaitoksen arvoista, asumispalveluiden tavoitteista ja tulevaisuudesta sekä saada johtoportaan näkemyksiä Helsingin Diakonissalaitoksen toiminnasta. Tämän lisäksi haastattelimme Alppikulman vastaavaa ohjaajaa Pinja Marjamäkeä saadaksemme yksikön näkemyksen Alppikulman käytännön toiminnasta. Näillä haastatteluilla pyrimme hahmottamaan tutkimusympäristömme kokonaisuuden.

Aikaisempia tutkimuksia päihteidenkäyttäjien osallisuudesta löytyi, mutta se keskittyi korkeammalle tasolle yhteiskunnan tukijärjestelmää, kuten sosiaalihuoltoon tai käsitteli osallisuutta osana kuntoutusta. Vanhusten, lasten, nuorten ja kehitysvammaisten osallisuudesta löytyi tutkimuksia. Aikaisempien tutkimuksien painotukset erosivat selkeästi omastamme.

Arjessa tapahtuvasta vapaaehtoisesta osallisuudesta ja sen merkityksestä tutkimuksen on tehnyt Diakonia-ammattikorkeakoulun ylemmän ammattikorkeakoulun opiskelija Lauri Anttilan. Hänen vuonna 2013 julkistamassaan opinnäytetyönsä aihe oli Vapaaehtoistoiminta osallisuuden kokemusten mahdollistajana Meilahden seurakunnassa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Meilahden seurakunnan vapaaehtoistoiminnan mahdollisuudet tarjota osallisuuden kokemuksia diakonia-asiakkaille sekä selvittää osallisuutta tukevia ja estäviä tekijöitä. (Anttila 2013, 8–10.)

Anttilan opinnäytetyö oli kvalitatiivinen tutkimus ja sen tiedonkeruumenetelminä olivat haastattelu ja havainnointi. Aineistoa analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä sekä tyypittelyllä. Tutkimuksen tuloksissa mainitaan itsenäisistä tehtävistä saatavan vastuun, vaikutusmahdollisuuksien sekä ryhmän tuen olevan tärkeitä osallisuuden kokemuksen kannalta. Tutkimuksen mukaan positiivinen palaute työntekijöiltä sekä muilta seurakuntalaisilta oli tärkeää tehtävien mielekkyyden kannalta. Anttila toi esille, että vastuun saaminen itsessään ei Anttilan mukaan lisää osallisuutta. (Anttila 2013, 53–54, 56, 59.)

Anttila kuvaa tutkimuksessaan osallisuutta tapana auttaa ihmisiä parantamaan elämäänsä sekä tunteena yhteisöön kuulumisesta. Tämän lisäksi Anttila kuvaa osallisuutta laajasti yhteiskunnallisen vaikuttamisen kautta. Opinnäytetyömme kannalta Anttilan ensimmäiset, konkreettiset ja yksilöllisemmät osallisuuskuvaukset sopivat paremmin omaan opinnäytetyöhömmme. Osallisuuden käsite on sama, mutta kuten Anttilakin mainitsee, hyvin laaja. Anttilan asiakasryhmän ja oman opinnäytetyömme kohdehenkilöillä on päällekkäisyyksiä, sillä osa Anttilan tutkimuksen diakonia-asiakkaista oli päihdeongelmaisia. (Anttila 2013, 21–25.)

Anttila havaitsi omassa tutkimuksessaan osallisuuden kokemuksia vaikeuttaviksi tekijöiksi sitoutumisen vaatimuksen. Tutkimuksessa haastateltavat kokivat, että eivät pysty sitoutumaan ja täten eivät halunneet ottaa vastaan tarjottuja vapaaehtoistehtäviä. Anttilan tutkimuksessa todettiin, että eräs haasteltava koki, että akuutti päihdeongelma on este osallisuuden kokemuksille. Toisaalta ensimmäisten vapaaehtoistehtävien onnistuminen edesauttoi osallisuuden kokemuksia, sillä tätä kautta yksilö halusi jatkaa vapaaehtoisuutta ja kiinnittyi vahvemmin yhteisöön. (Anttila 2013, 58, 60–61, 71.)

Anttilan mukaan on tärkeää antaa vapaaehtoisille tehtäviä heidän omien voimavarojensa puitteissa. Liian haastavat tehtävät veivät motivaatiota jatkaa vapaaehtoisuutta. Anttilan haastatellut toivat esille, että kynnys ryhtyä vapaaehtoistehtäviin madaltuu, jos tietää työntekijän pystyvän tukemaan tehtävässä, ja näin myös kynnys osallisuudelle madaltuu. Anttilan mukaan ryhmään kuulumisen tunne paransi itsetuntoa ja säännöllinen ryhmätoiminta toi rytmiä ja ryhtiä arkeen. (Anttila 2013, 69–70.)

4.2 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja luotettavuus

Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa Alppikulmassa osallistavan toiminnan tarvetta sekä sen vaikutuksia asukkaiden elämään. Opinnäytetyön tavoitteena on saada tietoa, jota voidaan käyttää Alppikulman kaltaisten yksiköiden toiminnan kehittämiseen. Kehittämisessä näkökulmana on asukkaan osallisuuden vahvistaminen ryhmätoiminnan kautta.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Minkälaisena asukkaat kokivat osallisuuden merkityksen toiminnassa?
2. Minkälainen tarve osallistavalle toiminnalle on tuetun asumisen yksiköissä?

Tutkimuksen luotettavuudessa on otettava huomioon riittävä perehtyneisyys asiakasryhmään sekä tutkimusympäristöön. Tämän saavutimme tutustumalla tarpeeksi laajasti lähdekirjallisuuteen aiheesta. Vahvuutena tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa oli opinnäytetyön tekijöiden aiempi työkokemus (mm. Alppikulmasta) sekä aiempi tietopohja aiheeseen liittyen.

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkimuksen teossa on oltava rehellisiä, huolellisia ja tarkkoja teorian tiedon käytössä sekä tulosten kirjaamisessa, esittämisessä sekä arvioinnissa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Tätä noudatimme koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Kerättyä aineistoa ei saa käyttää muuhun kuin tutkimuksen tekoon, sitä on säilytettävä tarkasti ja se on tuhottava tutkimuksen teon jälkeen. Sosiaalialan piirissä toteutettavissa opinnäytetöissä ollaan tekemisissä asukkaiden tunteiden kanssa, joten on noudatettava erityistä hienovaraisuutta. (Mäkinen 2006, 113.) Käytimme keräämäämme aineistoa ainoastaan tutkimuksen tekoa varten. Aineistoa säilytimme tutkimuksen teon ajan salassapitosäännösten mukaisesti. Hävitimme aineiston tutkimuksen valmistuttua. Toimintaa ohjatesamme sekä haastattelua tehdessämme otimme huomioon asukkaiden haastavan elämäntilanteen.

Tutkimuksen suorittamiseen saimme tutkimusluvan Helsingin Diakonissalaitoksen palvelualuejohtajalta. Koska kyseessä oli opinnäytetyö, jossa aineistoa tutkimukseen haetaan Diakonissalaitoksen palveluita käyttäviltä henkilöiltä, oli haettava myös Helsingin Diakonissalaitoksen Eettisen toimikunnan lausuntoa tutkimuslupaa koskien. Tämän lisäksi tarvitsimme luvat haastateltavilta itseltään tutkimukseen osallistumisesta.

5 AINEISTON KERUU JA ANALYYSIMENETELMÄT

5.1 Tutkimuksen suorittaminen

Toinen opinnäytetyön tekijä, Oona Pesti, oli 9.9–25.10.2013 palkallisessa työharjoittelussa Alppikulmassa, jonka aikana tutkimus suoritettiin. Tutkimusluvan saimme 23.9.2013.

Keräsimme aineistoa osallisuuden merkityksestä ja tarpeesta pääasiassa puolistrukturoitua teemahaastattelua käyttäen. Jokainen teemahaastattelu nauhoitettiin. Teemahaastattelu tutkimusmetodina ei tavoittanut kaikkia Alppikulman asukkaita, jotka halusivat tuoda mielipiteensä esille. Esimerkiksi jotkut asukkaat ovat arkoja ja kynnys teemahaastatteluun osallistumiselle saattoi olla korkea. Tämän vuoksi käytimme aineistonkeruuvälineenä teemahaastattelun lisäksi lyhyttä kirjallista lomaketta. Lomakkeeseen perustuvat strukturoidut haastattelut käytiin suullisesti ja tulokset kirjattiin yhdessä asukkaan kanssa kyselylomakkeelle.

Havaintojemme mukaan monet Alppikulman asukkaat jännittävät sekä karttavat virallisia tilanteita sekä lomakkeiden täyttöä. Tästä syystä meille haastattelijoina oli tärkeätä mahdollistaa asukkaille vapaamuotoinen haastattelutilanne, jossa asukkaat pystyivät tuomaan tunteuksiaan luontevasti esille. Etenimme haastattelutilanteessa asukkaan ehdoilla, asukkaan voimavarat huomioon ottaen ja niitä kunnioittaen.

Tämän lisäksi tutkimusprosessin aikana kartoitimme ja havainnoimme asukkaita ja heidän mielipiteitään osallisuudesta arjen keskellä tapahtuvien kohtaamisten yhteydessä. Havainnot kerättiin pääasiassa ryhmätoimintakertojen yhteydessä ja ne kirjattiin ylös.

Luvussa 6.2 kuvataan asukkaiden mukanaoloa kehittämistoiminnassa. Sen yhteydessä teimme asukkaille alkukyselyn heidän toiveistaan Alppikulman ryhmätoimintaa koskien. Alkukyselykaavake löytyy liitteestä 3. Vastauksia tuli 70

asukkaasta 31:ltä. Tämä aineisto sisälsi kvantatiivisen sekä kvalitatiivisen osion ja molempien tulokset on esitelty luvussa 6.2.

Valitsimme haastateltavat teemahaastatteluun siten, että joukkoon kuului toiminnan kehittämisessä, suunnittelussa tai toteutuksessa mukana olleita sekä toimintaan osallistuneita asukkaita. Teemahaastatteluun emme tavoittaneet toimintaan täysin osallistumattomia asukkaita, mutta strukturoidussa lomakehaastattelussa saimme mukaan asukkaita tästä ryhmästä. Halusimme mukaan haastateltavia kaikista ryhmistä vertaillaksemme heidän kokemuksiinsa osallisuudesta. Pyysimme haastatteluun mukaan asukkaita, joiden tiesimme olevan motivoituneita osallistumaan haastatteluun ja joiden oletimme tarkastelevan asiaa eri lähtökohdista.

Teemahaastatteluja tehtiin yhteensä kuusi. Teemahaastattelurunko, jonka pohjalta teemahaastattelut tehtiin, löytyy liitteestä 1. Teemahaastatteluja teimme kaksi 21.10.2013, kaksi 22.10.2013 sekä kaksi 24.10.2013. Haastattelujen kestot olivat 23, 38, 27, 24 ja 22 minuuttia. Lomaketta käytettiin neljän asukkaan kohdalla, jotka eivät halunneet osallistua täysmittaiseen teemahaastatteluun. Lomake löytyy liitteestä 2. Kaksi haastattelua tehtiin 22.10.2013 ja kaksi 25.10.2013.

Teemahaastattelutilanteessa kysymykset muotoiltiin siten, että haastateltavien oli helppo vastata niihin. Esimerkiksi osallisuudesta kysyttäessä emme halunneet kysyä suoraan miten osallisuus näyttäytyi haastateltavan mielestä. Tämän sijaan purimme kokonaisuuden moneen helpompaan kysymykseen konkretian kautta. Viittasimme aiemmin tapahtuneisiin tilanteisiin, joissa haastateltava oli itse mukana ja pilkoimme tilanteesta haluamamme informaation useaan kysymykseen. Näin asukkaiden oli helpompaa vastata kysymyksiimme niin, että saimme laadullisesti informatiivisen ja pätevän aineiston.

Litteroimme haastattelut välittömästi haastattelun jälkeen, jotta voimme välittää mahdollisimman tarkasti haastattelutilanteen tekstimuotoon. Tämän tutkimuksen aineistoa analysoitaessa tauot, epäröinti ja muunlaiset puheesta

ilmi käyvät tunnetilat eivät olleet merkityksellisiä. Aineiston sanallinen informaatio oli ratkaisevaa aineiston analysoinnissa, joten litteroinnista jätettiin pois naurahdukset, hymähdykset sekä vastaavat ja aineiston kannalta ylimääräiset aiheeseen liittymättömät keskustelut. Litteroituja sivuja kertyi 42. Heti tapahtunut litterointi ja aineiston läpikäynti helpottaa tilanteissa, joissa äänitteessä on jonkinlaista vikaa. Yhdessä äänitteessä haastateltu puhui hiljaa ja toisessa taustalla oli häiritsevää melua. Näiden tekijöiden aiheuttamat haitat saatiin eliminoitua välittömästi tapahtuneella litteroinnilla. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 108–111; Hirsjärvi & Hurme 2008, 139–141.)

5.2 Teemahaastattelu ja aineiston analyysi

Teemahaastattelun vahvuus on tarkkaan valitut aiheen teemat. Kysymysten tarkka järjestys sekä sanamuoto ovat vapaasti muokattavissa haastattelun aikana. Haastattelun vahvuus on siinä, että se mahdollistaa joustavan aineistokeruun säätelyn tilanteen niin vaatiessa verrattuna kirjalliseen lomakkeeseen. Halusimme antaa haastateltaville mahdollisuuden ilmaista itseään mahdollisimman vapaasti. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 204–208.) Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 68) mukaan hyvälle haastattelijalle on tärkeää aihepiirin vankka tuntemus. Tärkeää on tietämys haastateltavista ja heidän elinympäristöstään. Täten haastattelutilannetta edesauttoi se, että tekijöistä Oona Pestille haastateltavat ja heidän elinympäristönsä olivat ennestään tuttuja työharjoittelun ja työsuhteen takia. Toisaalta tuttavan haastattelun Hirsjärvi ja Hurme (2008, 72) kieltävät. Tuttavan tunnusmerkit eivät asukkaiden kohdalla toteutuneet.

Haastattelun etuna on se, että jo esitettyjä kysymyksiä voi tarvittaessa selkeyttää sekä tarkentaa. Uskomme, että Alppikulman kaltaisessa asumisyksikössä haastatteluun osallistuminen motivoi asukkaita osallistumaan tutkimukseen vahvemmin kuin samat teemat kattavasti käsittelevä kirjallinen kysely. Haasteena haastattelussa on se, että asukas kokee haastatteluhetkenä tilanteen turvalliseksi sekä luotettavaksi ja että hän uskaltaa kertoa rehellisesti ajatuksiaan sekä mielipiteitään. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 204–208.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään jotakin ilmiötä syvällisemmin. Tarkoituksena ei ole tehdä tilastollisia yleistyksiä. Tämän vuoksi pienilläkin otoksilla voidaan saada merkittävää tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Haastateltavien valinnassa kiinnitettiin huomiota henkilöihin, joilla koettiin aiemman tuntemuksen perusteella olevan tietoa ja mielipiteitä asiasta. Pelkästään valikoimalla suoritettavalla haastattelujen valinnalla on riskinä se, että otanta ei ole edustava (Hirsjärvi & Hurme 2008, 58–60). Toisaalta haastattelun tarkoituksena on kirvoittaa kertomuksia, jota pidetään osittain tärkeämpänä kuin otoksen edustavuutta. Kvalen (1996, 102) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään sopivan kokoiseen aineistoon siten, että se ei ole liian suuri tai pieni kohdejoukkoon nähden.

Aineiston keruun jälkeen aloitimme aineiston analysoimisen. Analysoimme kerätyn aineiston teemoittelua käyttäen. Hirsjärven (1995, 108) mukaan haastattelujakson jälkeen on kuitenkin annettava tarpeeksi aikaa muistiinpanojen läpikäymiselle analyysiä varten orientoitumiseen. Teemahaastattelu tuottaa runsaasti aineistoa, joten sen analysoimiseen teemoittelu on so-piva menetelmä. Teemoittelua ohjaavat suunnitteluvaiheessa tärkeiksi koetut käsitteet sekä suunnittelu- ja teemahaastatteluvaiheessa syntyneet ajatukset. Teemoittelua käytettäessä teemoista päätetään pääasiassa vasta haastattelu-vaiheen jälkeen kun nähdään haastattelevien esiintuomia ilmiöitä. Eri haastateltavilta valitaan teemaa parhaiten kuvaavia ja avaavia vastauksia. Parhaiden vastauksien ympärille rakennetaan muista teemaa tukevista vastauksista sisältöä, jota voidaan analysoida tutkimuksen aiemman teoriapohjan avulla. (Eskola 2010, 189–191, 193–194, 197.)

6 RYHMÄTOIMINNAN KÄYNNISTÄMINEN ALPPIKULMASSA

6.1 Ryhmätoiminnan käynnistäminen

Opinnäytetyötä aloittaessamme Alppikulmassa ei ollut säännöllistä ryhmätoimintaa. Osallistavuutta tutkiaksemme käynnistimme Alppikulmassa säännöllistä ryhmätoimintaa, jonka muotoutumiseen otimme asukkaat mukaan. Asukkaiden osallistuminen toimintojen kehittämiseen on keskeinen osa Asunto ensin -periaatetta (Asunto ensin i.a.g). Esittelimme ajatusta toiminnasta Alppikulman työyhteisölle sekä esitimme heille yhteistyökutsun toimintaan mukaan lähtemiselle. Valitettavasti yhteistyökutsuumme ei vastattu. Tässä luvussa esittelemme, minkälaista ryhmätoimintaa Alppikulmassa järjestimme sekä mikä oli asukkaiden rooli sen kehittämisessä, suunnittelussa ja toteutuksessa.

Halusimme mahdollistaa kaikille asukkaille osallisuuden kokemukset pyrkimällä osallistamaan heitä monipuolisesti heidän omien voimavarojensa, kykyjensä, aktiivisuutensa ja kiinnostuksensa mukaan. Asukkaat saivat halutessaan olla osana toiminnan kehittämistä, suunnittelua, toteutusta ja olla mukana ryhmätoiminnassa. Se, missä asukkaat olivat mukana, määrittyi heidän omien halujensa mukaan. Osa asukkaista saattoi olla mukana esimerkiksi kehittämässä toimintaa kun taas osa asukkaista halusi olla mukana suunnittelu- ja toteutusvaiheessa.

Mielestämme ryhmätoiminnan ehdottaminen asukkaille tuntui luontevalta ratkaisulta jossa asukkaat pääsisivät hyödyntämään omia voimavarojaan matalankynnyksen periaatteella. Mahdollisuus siihen, että toimintaan ei tarvitse sitoutua oli mielestämme tärkeitä ottaa huomioon. Osalle Alppikulman asukkaista sitoutuminen on haastavaa päihteiden käytön takia ja näin ollen olisi nostanut kynnystä osallistua toimintaan. Pyrimme järjestämään toimintaa säännöllisesti selkeyttämään ja tuomaan rytmiä asukkaiden arkeen, jolloin toimintaan osallistuminen mahdollisesti helpottui. Keskimäärin ryhmätoimintaa oli kolmesti viikossa seitsemän viikon tutkimusjakson aikana.

6.2 Asukkaat kehittämässä toimintaa

Kehittämällä tarkoitamme Alppikulman toiminnan kehittämiseen osallistumista. Asukkaat saivat kertoa meille, minkälaista toimintaa toivoisivat Alppikulmassa järjestettävän. Päätimme, että emme kehittele toimintaa asukkaiden puolesta vaan annamme asukkaille mahdollisuuden antaa ideoita oman kotinsa toimintaan. Teimme pienimuotoisen kirjallisen kyselyn, jonka kävimme asukkaiden kanssa suullisesti läpi. Asukkaita lähestyttiin erikseen, ja heiltä kysyttiin haluaisivatko he jutella Alppikulman toiminnan kehittämisestä. He pohtivat kyselylomakkeen avulla toivomaansa ryhmätoimintaa.

Lomakkeessa oli valmiina ehdotuksia ryhmätoiminnoista, joita asukkaat pystyivät käyttämään tukena omien ajatuksiensa selkeyttämiseen ja toiminnan ideoimiseen. Osa valmiista ehdotuksista oli mietitty Alppikulman asukkaiden kiinnostusten kohteiden mukaan. Lomakkeessa kysyttiin, mitä asukas haluaisi tehdä Alppikulmassa. Esimerkkivaihtoehtoiksi oli annettu levyraati, tietovisa, kokkaaminen, karaoke, bingo, leffailta, lautapelit, korttipelit, pingis, vesivärimaalaukset sekä savyöt. Seuraavaksi lomakkeessa tiedusteltiin asukkaiden halukkuutta olla mukana toiminnan suunnittelussa tai toteutuksessa. Jos asukas vastasi kysymykseen kyllä, häntä pyydettiin vielä tarkentamaan, minkä ryhmätoiminnan suunnittelussa tai toteutuksessa hän halusi olla mukana.

Alkukysely suunniteltiin Feantsan & Grundtvigin Participation toolkit -oppaan mallin pohjalta. Kysely menetelmänä osallistaa asukkaita mukaan toiminnan kehittämiseen. Tärkeitä tekijöitä kyselyssä ovat selkokieli sekä avoimet ja suljetut kysymykset erilaisten tekijöiden selvittämiseen. (Feantsa & Grundtvig 2013, 35.) Teorian pohjalta suunnittelussa kiinnitettiin huomiota helposti ymmärrettävään kieleen. Alkukysely sisälsi suljettuja ja avoimia kysymyksiä. Suljettujen kysymysten tarkoituksena oli kerätä helposti analysoitavaa dataa eri ryhmätoimintojen suosiosta. Avoimilla kysymyksillä pyrittiin keräämään lisätietoja mahdollisista muista ryhmätoiminnoista, joista asukkaat olisivat kiinnostuneita. Alkukysely löytyy liitteestä 3.

Aloitimme kyselyt 9.9.2013 ja keräsimme niitä 8.10 asti. Täytimme kyselylomakkeita asukkaiden kanssa yhteisessä keittiössä, henkilökunnan toimistossa, olohuoneessa, parvekkeella sekä asukkaiden huoneissa. Saimme 70 asukkaasta 31 asukkaalta kehittämisideoita ryhmätoimintaa koskien. Asukkaat, jotka vastasivat kyselyyn, olivat motivoituneita miettimään ja pohtimaan Alppikulman toiminnan kehittämistä. Mielestämme tämä vastausprosentti kertoo asukkaiden halusta ja tarpeesta saada äänensä kuuluville Alppikulman kehittämisessä.

Monet asukkaat tuntuivat olevan innostuneita siitä, että heidän mielipiteitään kyseltiin ja he motivoivat toisiaan osallistumaan toiminnan ideointiin. Asukkaat keksivät muutamia omia ideoitaan Alppikulman toiminnan kehittämiseen. Eräs asukas halusi järjestää kitarailan, jossa asukkaat laulaisivat yhdessä hänen säestäessään. Toinen asukas ehdotti, että hän voisi valmistaa muille asukkaille iltapalaa, jota syötäisiin yhdessä. Toisaalta monille asukkaista kyselyn täyttäminen tuntui olevan haastavaa. Vain muutamat täyttivät kyselyn itsenäisesti. Monet tarvitsivat apua kyselyn täyttämässä ja siksi kysely toteutettiin pääsääntöisesti suullisesti toisen opinnäytetyön tekijän, Oona Pestin kirjatessa asukkaiden ajatuksia ylös. Osalle asukkaista kyselyhetkellä vallinnut päihtymystila tuotti haasteita kirjoittamisen ja ideoinnin suhteen. Suurin osa kyselyyn vastanneista kertoi olevansa kiinnostuneita ryhmätoiminnasta, mutta harvat asukkaat kokivat tarvetta sitoutua toimintaan.

Kyselyn perusteella suosituinta ryhmätoimintaa oli ruuanlaitto, leffailta, korttipelit, levyraati, bingo sekä tietovisa, joista kaikki saivat 10–20 mainintaa. Tämän lisäksi esiin tuli useita muita vähemmän ääniä saaneita ideoita. Näiden toivomuksien ja ideoiden perusteella lähdimme yhdessä asukkaiden kanssa suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa. Halusimme aloittaa ryhmätoimintojen suunnittelun ja toteutuksen eniten ääniä saaneiden joukosta, jotta mahdollisimman moni ideoita antanut tuntisi tulleen kuulluksi. Tämän lisäksi on luonnollista olettaa, että eniten toivotut ryhmätoiminnat saavat eniten osallistujia.

Kyselyn jälkeen aloitimme toiminnan suunnittelun yhdessä asukkaiden kanssa. Toimintaa suunnittelemaan, järjestämään ja siihen osallistumaan motivoimme asukkaita koko tutkimusprosessin ajan, sillä se oli yksi tutkimuksen

suorittamisen haasteista. Kannustava palaute ja arvostuksen tunne ovat tärkeitä tekijöitä osallisuuden kokemuksen kannalta (Feantsa & Grundtvig 2013, 11).

6.3 Asukkaat suunnittelemassa ja toteuttamassa toimintaa

Toiminnan suunnittelulla ja toteutuksella tarkoitamme sitä, että asukas osallistuu aktiivisesti ryhmätoiminnan valmisteluun ja käytännön toteutukseen yhdessä työntekijän tukemana. Valmisteluun kuului esimerkiksi markkinoinnin suunnittelu, ajankohdan valinta sekä palkintojen ja muiden tarvikkeiden hankinta. Käytännön toteutus tarkoitti esimerkiksi ryhmätoiminnan ohjaamista ja vetämistä.

Kyselyn täyttäneistä 18 halusi olla mukana toiminnan suunnittelussa tai toteutuksessa. Mielestämme oli yllättävää miten moni asukas oli jo tässä vaiheessa halukas osallistumaan ryhmätoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Suunnittelusta ja toteutuksesta kiinnostuneista asukkaista 15 toi esille omia kiinnostuksen kohteitaan sekä vahvuuksiaan, joita pystyimme ryhmätoiminnassa hyödyntämään. Kannustus tässä vaiheessa tuntui tärkeältä, jotta asukkaat rohkaistui-
vat käyttämään omia taitojaan.

Näistä asukkaista 16 kysyttäessä ilmaisi, että ei halua yksin suunnitella ja toteuttaa ryhmätoimintaa. Tuntui siltä, että asukkaita helpotti se, että ehdotimme suunnittelua ja toiminnan toteuttamista yhdessä. Luulemme, että tämä madalsi asukkaiden kynnystä osallistua toimintaan.

Asukkaan roolista valmistelussa ja toteutuksessa keskusteltiin yhdessä asukkaan kanssa. Asukkaat päättivät omasta työpanoksestaan toteutuksessa ja suunnittelussa omien voimavarojensa puitteissa. Asukkaat saivat tehdä toimintaan liittyviä päätöksiä työntekijän tukemana. Asukkaita rohkaistiin luottamaan omiin kykyihinsä ja vahvuuksiinsa. Asukkaille pyrittiin antamaan positiivista palautetta toiminnan suunnittelun ja toteutuksen joka vaiheessa. Tähtisen (2014) mukaan kuntoutumisessa keskeistä on työntekijän usko asukkaaseen. Useilla asukkailla itsetunto on hyvin alhainen ja asukkaan kannustaminen sekä tukeminen ovat kuntoutumisen edellytyksiä.

Suurinta halukkuutta suunnitteluun ja toteutukseen ilmaistiin korttipeleihin, kokkaukseen, tietovisaan, leffailtaan ja levyraatiin. Havaitimme toteutus- ja suunnitteluhalukkuuksien osittain korreloivan asukkaiden aiempien kokemusten ja taitojen kanssa. Tästä päättelimme, että osallisuutta helpottaa se, että asukkailla on valmiiksi kokemusta ja osaamista. Kokemuksen ja osaamisen kautta heillä on mahdollisesti luottamusta omaan tekemiseensä.

6.4 Asukkaat osallistumassa toimintaan

Toimintaan osallistumisella tarkoitamme asukkaiden mukanaoloa ryhmätoiminnissa. Mukanaolo ei edellyttänyt asukkaiden osallistumista toiminnan kehittämiseen, suunnitteluun tai toteutukseen. Toimintaan osallistumisessa oli olennaista asukkaiden oman toimijuuden vahvistaminen sekä sen tukeminen. Tutkimusjakson aikana toteutettiin yhteensä 12 ryhmätoimintaa. Keskimäärin yhdessä ryhmässä oli 7.4 osallistujaa. Eniten osallistujia oli tietovisassa ja lämpimien voileipien teossa, joissa molemmissa oli 12 osallistujaa. Osallistujamäärää tärkeämpänä pidimme asukkaiden kohtaamista ja asukkaiden osallistamisen mahdollisuuksia. Joissain ryhmätoiminnissa pieni osallistujamäärä oli etu sillä osa asukkaista toimi paremmin pienissä ryhmissä. Tähtinen (2014) kokee suorittamisen ja tehokkuuden kulttuurin olevan vahvasti läsnä nykypäivän suomalaisissa yrityksissä ja työpaikoissa. Esimerkiksi kirkon työssä kerätään tilastoja tilaisuuksien ja kohdattujen seurakuntalaisten ja asiakkaiden määrästä. Tähtisen (2014) näkemyksen mukaan sosiaalialan työssä olisi otettava uusi näkökulma, jonka mukaan työ ei saisi olla suorittamista vaan aidolle läsnäololle ja asukkaan hyvän etsimiselle tulisi antaa enemmän painoarvoa.

Havaintojemme mukaan asukkaat osallistuivat ryhmätoimintaan välillä sattumalta. Joskus ryhmätoiminnan alkaessa muutamat asukkaat olivat valmiiksi tilassa, jossa se oli alkamassa. Näitä asukkaita kannustettiin lähtemään mukaan toimintaan ja suurin osa heistä motivoitui osallistumaan. Tutkimuksessamme emme kartoittaneet, kuinka moni asukkaista oli sattumalta paikalla ja kuinka moni ryhmätoiminnan takia, joten tarkkoja lukuja osallistumisen syistä ei ole.

Ruokaa laitettiin yhteensä viisi kertaa. Ruuanlaittokerrat olivat kaikille avoimia. Asukkailta tuli seuraavia kertoja varten ruokaideoita ja niitä toteutettiin tilojen puitteissa. Asukkaiden kanssa käytiin tarvittaessa kaupassa ostamassa ruoka-aineita yhteistä ruuanlaittoa varten ja he saivat vaikuttaa ostosten sisältöön. Asukkaat toivat omatoimisesti ruuanlaittovälineitä yhteiseen käyttöön. Osa asukkaista oli motivoituneita ottamaan vastuuta esivalmisteluissa, esimerkiksi yhteisen pizzataikinan ja vohvelitaikinan teossa.

Itsenäinen tekeminen tuntui olevan asukkaille tärkeää ja työntekijän ei haluttu puuttuvan esivalmisteluihin. Vaikutti siltä, että asukkaat kokivat apunsa yhteisen asian puolesta tärkeäksi. Asukkaat tukivat ja opastivat toisiaan ruuanlaitossa ja tuntui siltä, että itse tekeminen omin toimintatavoin oli tärkeää. Asukkaat siivosivat usein omatoimisesti jälkensä ja osa halusi jäädä auttamaan loppusiivouksissa. Monet asukkaat toivat esille, että laittavat ruokaa harvoin, mutta nämä ryhmät tarjosivat helpon mahdollisuuden yhteiselle tekemiselle. Tärkeänä tekijänä pidettiin myös ruuanlaiton maksuttomuutta.

Avoimen ruuanlaiton lisäksi toimi myös suljettu kokkausryhmä. Osallistuneet asukkaat päättivät keskenään mitä ruokaa laitetaan ja miten sitä laitetaan. Yksi asukas otti ryhmässä enemmän vastuussa, osallistui kaupassa käyntiin, päätti mitä sieltä ostetaan ja neuvoi omatoimisesti muita ruuanlaitossa. Kun ruokaa jäi toimintakertojen jälkeen yli, ryhmä halusi tarjota sitä muille asukkaille. Ryhmä oli itseohjautuva ja työntekijän rooli ryhmän toiminnassa oli hyvin vähäinen.

Bingo järjestettiin kaksi kertaa. Bingoa oli toteuttamassa molemmilla kerroilla sama asukas, joka oli sitoutunut ja motivoitunut tehtäväänsä. Asukas oli mukana ostamassa bingokonetta ja palkintoja bingoa varten. Bingossa oli nähtävissä se, että monet asukkaat, jotka olivat kehitysvaiheessa sitä toivoneet, olivat mukana osallistumassa siihen. Asukkaat pyysivät bingoon mukaan muita asukkaita ja henkilökuntaa. Asukkaat tuntuivat olevan hyvin keskittyineitä tekemiseen. Bingo-kertojen jälkeen muutamat asukkaat kiittelivät bingoisäntää hyvästä suorituksesta.

Tietovisa järjestettiin kaksi kertaa. Ensimmäisellä kerralla asukas suunnitteli tietovisan kysymykset työntekijän kanssa. Toisella kerralla sama asukas suunnitteli kysymykset itsenäisesti ja otti päävastuun tietovisan vetämisestä. Osa mukana olleista asukkaista kiitti tietovisasta ja kehui kysymyksiä tarpeeksi haastaviksi ja asiallisiksi. Vaikutti siltä, että toiminnan suunnittelijalle oli tärkeää tehdä tietovisasta omannäköisensä.

Korttipeleissä muutama asukas oli lupautunut selittämään korttipelien sääntöjä. Ilmeisesti tilanteessa kynnyks sääntöjen selitykselle oli liian korkea. Asukkaat toivoivat pelattavan peliä, jonka työntekijä osaisi. Eräs asukas ei osannut tämän pelin sääntöjä, jolloin muut asukkaat auttoivat sääntöjen selityksessä. Kun työntekijä jätti asukkaat keskenään jatkamaan peliä, lopettivat he sen siihen eivätkä halunneet jatkaa vaikka siihen olisivatkin pystyneet.

Pääpainona oli yhteisen ajan viettäminen ilman etukäteissuunnitelmaa. Asukkailla oli mahdollisuus pelata halutessaan lauta- ja korttipelejä. Osalle asukkaista yhteinen ajanvietto ilman konkreettista ohjattua tekemistä tuntui mielestämme haastavalta. Osa asukkaista tuntui odottavan tekemisen alkamista ja poistui pian tilasta kun toiminta jatkui yleisenä keskusteluna. Tilaan jääneet asukkaat ilmeisesti kokivat keskustelun mielekkääksi, sillä he eivät kysyttäessä kaivanneet pelailua tai muuta toimintaa. Asukkaat pyysivät muita ohi kulkeneita asukkaita mukaan juttelemaan ja viettämään aikaa. Loppuvaiheessa muutama asukas alkoi pelaamaan korttia ja pyysi työntekijää siihen mukaan.

Levyraadissa soitettavat kappaleet olivat asukkaan valitsemia. Kaksi asukasta lainasi levyraatia varten omia levyjään, joilla valitut kappaleet olivat. Toteutuksessa mukana olleet asukkaat eivät itse halunneet vetää levyraatia tai osallistua siihen. Levyraatiin osallistuneet asukkaat kunnioittivat toistensa mielipiteitä soitetuista kappaleista. Vaikutti, että asukkaista oli mielekästä kertoa omia mielipiteitään musiikista.

6.5 Ryhmätoiminnassa esille nousseita ajatuksia

Ryhmätoiminnoissa oli yleisesti ottaen lämminhenkinen ilmapiiri. Vain muutama asukas oli ryhmätoiminnassa häiritsevästi päihtyneenä, jolloin työntekijän piti puuttua tilanteeseen. Pääosin asukkaiden päihtymystila oli lievä eikä häirinnyt yhteistä tekemistä. Ajoittain muissa yhteyksissä haastavasti käyttäytyvät asukkaat kykenivät ottamaan muut huomioon ja toimivat enneminkin tunnelman kohoittajina kuin latistajina ryhmätoiminnassa. Täten ryhmätoiminta toi monista asukkaista uusia kannustavia puolia esille. Osa asukkaista toi esille, että koki onnistuneensa ryhmätoiminnoissa ja osa kertoi oppineensa uutta osallistuttuaan. Asukkaille annettiin positiivista palautetta mukana olemisesta ja osallistumisesta.

Meille oli tärkeää kohdata asukkaat ennakkoluulottomasti. Yksi opinnäytetyömme lähtökohdista oli antaa mahdollisuus aikaisempien roolien rikkomiseen. Jauhaisen ja Eskolan (1994, 118) mukaan roolit ovat itseään ennustavia. Esimerkiksi jos asukasta pidetään häiritseväenä, hän käyttäytyy tilanteessakin häiritsevästi. Tähtinen (2014) kokee tärkeäksi, että työntekijät näkisivät asukkaita uusissa tilanteissa, kuten esimerkiksi ryhmätoiminnassa. Hänen mukaansa tämä avaa työntekijöiden silmiä näkemään asukkaat uudessa valossa heidän rikkoessaan vanhan roolinsa.

Asukkaat toivat esille useiden ryhmätoimintojen lomassa kaipaavansa lisää osallistujia paikalle. Tämä saikin monet pyytämään muita asukkaita paikalle. Monet asukkaat kävivät kiittelemässä siitä, että toimintaa järjestetään vaikka itse eivät aina päässeet paikalle. Muutamat asukkaat, jotka eivät olleet mukana ryhmätoiminnoissa olivat kiinnostuneita siitä, kuinka ryhmätoiminta meni ja paljonko siellä oli osallistujia.

Haasteita toimintaan sitoutumiseen toi asukkaiden päihteidenkäyttö. Joskus päihtymystila oli esteenä sovitulle toiminnan toteutukselle ja työntekijä otti vahvemman vastuun ryhmätoiminnan loppuun viemisessä. Osa osallistuvista asukkaista tuntui olevan pahoillaan siitä, että työntekijä oli vetovastuussa asukkaan sijasta.

7 TULOKSET

Puolistrukturoituun teemahaastatteluun osallistui kuusi asukasta ja strukturoituun lomakehaastatteluun neljä asukasta. Teemahaastatteluaineistomme on huomattavasti kattavampi kuin lomakehaastatteluaineistomme. Tulososiossa analysoidaan pääasiassa teemahaastatteluaineiston tuottamia tuloksia. Lomakehaastatteluaineistosta esiin nousseita teemoja käsiteltäessä aineiston käyttöä mainitaan erikseen.

7.1 Osallisuus

Haastatelluilta kysyttiin osallisuuden kokemuksista ja merkityksestä haastatellulle itselleen sekä muille Alppikulman asukkaille.

Ei se koskaa oo ihan sama...kyl se aina panee mieltii asioita ja vähän eri järjestykseen panee noita juttuja. No sehän aiheuttaa sen et siinä asukasyksilö vähän niiku sitoutuu talon toimintaan ja totta kai se edesauttaa asumista ja sen tasoa. (A3.)

No sehä o iha hyvä, hyvä että o innostusta tällasee..olla mukana TEKEMÄSSÄ jotai yhteise jutu etee... (A6.)

Haastateltavat pitivät merkityksellisenä mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa toimintaan. Osallisuuden merkitys näyttäytyi haastattelujen perusteella tärkeänä tekijänä asumisen mielekkyyden kannalta. Neljä haastatelluista toi ilmi, että heistä on tärkeää olla mukana tekemässä asioita yhteisen asian eteen. Osallisuuden kokemusten kautta yhteisöön kuuluminen on mahdollista ja se on merkittävässä asemassa ryhmän täysivaltaisena jäsenenä olemista (Nivala 2008, 170; Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2013a).

Haastatellut kuvasivat osallisuuden kokemuksia sanoilla "kivaa", "mukavaa", "positiivista", "aktivointia" ja "oppimista". Yksikään haastateltu ei kuvannut osallisuutta tai sen kokemuksia negatiivisin termein.

Haastatelluilta kysyttiin, onko sillä merkitystä, suunnitteleeko ja toteuttaako toinen asukas vai työntekijä toimintaryhmää. Tähän asiaan vastaukset olivat ristiriitaisia.

Ihan kiva. Sama kai se on et vetääks ohjaaja vai asukas... Ei siin mitää eroo. Oleellista. (A3.)

No kyllä se varmana myönteisesti vaikuttais, että oisin varmasti aktiivisempi osallistumaan, kyllä varmasti. (toisen asukkaan ollessa toteuttamassa toimintaa) (A2.)

Toisen asukkaan osallisuus ja osallistuminen näyttäytyi merkityksellisenä viidelle haastatelluista. Yksi haastateltu ei huomannut muiden asukkaiden suunnittelu ja toteutustyötä, mutta piti sitä merkityksellisenä kysyttäessä. Toinen haastateltu ei pitänyt merkityksellisenä sitä, kuka suunnitteli tai toteutti toimintaa.

Haastatteluissa käsiteltiin itsetekemisen ja puolesta tekemisen teemaa. Haastateltujen kanssa pohdittiin, mitä eroa on sillä, että tekee itse esimerkiksi ruuan verrattuna siihen, että se on valmiiksi tehtynä.

Ei ku just noin sen piti ollaki (vohvelit ei valmiina), just noi et... Ilman muuta... Se ois ollu, jos täs ois ollu kaikki (vohvelit valmiina), ni se ois ollu... Ni ei tietenkää, ei sillai. Tietenki voi näyttää, jos ei osaa, mut just noi et... (A1)

No...oisha se voinu olla iha niiki...mut ei mulla tossa mitää...Aina vaa helpompaa, mitä vaa oikasemaa pääsee...Hehe, hihii...Käyttäny sellastaki sanontaa, et tyhmä paljon työtä tekee, härkä pääsee vähemmälläki. Mä oon vähä semmone veijari, et mä aina yritän vähä oikasta. (A6.)

No se kai siinä etupäässä olis tarkotus että... että me tehää sitä niiku ite siinä... ja jos joku tosiaa hakusessa ni voiaa ohjaajilta sitte kysyä neuvoo et jos tietää... (A6.)

Haastatellut tiedostivat itse tekemisen merkityksen. Yksi haastateltu ilmaisi, että pääsee tietysti helpommalla, jos joku tekee asioita puolesta. Kaksi haastateltua piti tärkeänä sitä, että pääsee itse vaikuttamaan lopputulokseen esimerkiksi taidon teossa. Haastatellut pitivät kuitenkin tärkeänä sitä, että ohjaajilta saa tar-

vittaessa opastusta. Kolme haastateltua ilmaisi, että eivät ole olleet keittiössä laittamassa ruokaa pitkään aikaan ennen ryhmien aloitusta.

Ruuanlaittoryhmien aikana yksikään asukas ei antanut negatiivista palautetta siitä, että ruoka ei ollut valmiiksi tehtynä, vaan se piti tehdä itse. Ryhmien aikana asukkaat antoivat enneminkin positiivista palautetta siitä, että pääsivät itse tekemään. Ryhmäläiset pääsivät itse vaikuttamaan, mitä ruokaa kerroilla valmistettiin. Ryhmissä vältettiin näennäistä osallisuutta, sillä asukkaat pääsivät aidosti vaikuttamaan tekemiseen ja sen lopputulokseen (Feantsa & Grundtvig 2013, 11).

Saadut palautteet ja kokemukset vaikuttavat ratkaisevasti ihmisen mahdollisuuksiin luottaa itseensä. (Lahti 2013, 165.) Haastatellut toivat esille, että aikaisemmat positiiviset kokemukset vahvistivat osallistumista ryhmätoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.

Totta kai, totta kai, teihä mä ton (työntekijän nimi poistettu) kaa, mikä se nyt oli, piparitaikinan tai ton, ni totta kai, joo, tottakai mä tuun. (A1.)

No tietysti se, että ku mä oon sillon nuorena, oltiin tuolla vuosia, vedettiin tuolla (paikkakunta poistettu)... Siitä tuli hirviän suosittu, ensin oltiin siellä baarissa ja sitten edettiin työväentalolle... (A2.)

(Ruuanlaittoryhmästä) Oommä sitä kolme lasta – heh – kaksyht vuotta syöttäny ja juottanu. On siinä vähän rutiinia. (A3.)

Kaksi haastateltua vastasi, että ei halunnut osallistua suunnitteluun tai toteutukseen. He antoivat seuraavanlaisia syitä: Ei tarvitse tehdä työtä, luottamuksen puutteen omiin taitoihin, sitoutumisen vaikeudet, lyhytjänteinen elämäntapa sekä fyysiset vammat.

No ku, emmä osaa sitoutuu tommosee. Jos tulee jotai yllättävii menoja ni sit. Joku soittaa jostai ja se on samantien et menoks. (A5.)

Lomakehaastatteluaineistosta kolme ei ollut osallistunut mihinkään toimintaryhmään. Syinä he olivat maininneet tiedonkulun ongelmat, mielenterveydelliset

ongelmat, ruokaryhmän unohtaminen kiinnostuksesta huolimatta sekä kiireet. Kaksi haastatelluista ilmaisi, että olisi ollut kiinnostunut toimintaryhmistä, mutta ei tullut paikalle jostain edellä mainitusta syystä.

Eräs lomakehaastatelluista ei ollut läsnä toimintaryhmissä, mutta osallistui kuitenkin erään ryhmän suunnitteluun. Haastateltu kuvasi kysyttäessä minkälaisia tuntemuksia sai suunnitteluun osallistumisesta seuraavalla lauseella: ”Positiivisia, tuntee talon enemmän omakseen.” Tämä tukee havaintojamme siitä, että osallisuuden kokemukset eivät vaadi aktiivista läsnäoloa. Jos kuitenkin jättää täysin osallistumatta, osallisuuden kokemuksia ei voi syntyä. (Nivala 2008, 169.)

7.2 Yhteisöllisyys

Haastatteluissa yhteisöllisyys näyttäytyi tärkeänä osana tuettua asumista. Yhteisöllisyydestä sekä sen merkityksestä puhuminen tuntui haastateltaville helpommalta kuin osallisuudesta puhuminen. Yhteisöllisyys sai asumisympäristön tuntumaan kotoisalta ja tärkeältä.

Me asutaan tässä, tää on meiän koti. (A3.)

Porukka o vaa kaikki hengessä mukana...annetaa toiselle mahdollisuus kertoo asiansa ja oma mielipide esittää...näit tämmösi. (A6.)

Yhteisöllisyys tuo kolmen haastatellun mukaan taloon parempaa henkeä, joka yhdistää talon asukkaita. Rainan & Haapaniemen (2007, 34) yhteisöllisyys syntyy vuorovaikutuksesta. Yhteisöllisyyden perustana voi olla mikä tahansa yhteiseksi koettu asia ja sen kannalta tärkeitä ovat kokemukset yhteenkuuluvuudesta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2013b). Eräs haastateltu koki yhdessä tekemisen auttavan asukkaita ymmärtämään paremmin toisiaan ja tätä kautta vähentävän syntyviä riitoja. Kaksi asukasta koki riitojen vähenevän merkittävästi, kun asukkaat tuntevat toisensa paremmin.

Sehän siin et ei tuu sit sellasia ärräpäit. Nii, ku tietää ja tuntee ni kaikki menee hyvi. Ja sopuisammi. (A5.)

Haastattelujen perusteella asumispalveluissa, joissa samassa rakennuksessa asuu sekä alkoholin että huumeiden käyttäjiä, on usein tarkka kahtiajako näiden ryhmien välillä. Tämä kahtiajako aiheuttaa välillä erimielisyyksiä näiden ryhmien välillä. Tämä kahtiajako näkyi kahden haastatellun vastauksissa. Tämä teema ei kuulunut teemahaastattelurunkoomme, mutta nousi merkitykselliseksi näiden haastatteluiden aikana yhteisöllisyyden näkökulmasta.

Mut toi porukka o aika paljo jakautunut täällä kahtia et o alkoholin käyttäjät ja huumeiden käyttäjät et... No on mulla pari tässä vasta-päätä ja vieressä jotka huumeita käyttää, joiden kans hyvät välit, mut... (A6.)

No se on justiin tämä, että tota... Että että... Ku siellä tullaan seiniä pitkin ja huudetaan ja möykätään ja... Henkilökunnalleki... Ja kaik-kitietäviä... Ne on niitä kaikkietäviä... Tästähän siinä on kysymys. (A2.)

Kahtiajako ei näyttäytynyt havaintojemme perusteella ryhmätoiminnassa selkeästi. Haastateltu toi ilmi kuitenkin sen, että hän pyrkii välttämään tilanteita, joissa toisen ryhmän edustajia on paikalla. Toinen haastatelluista, joka tiedosti kahtiajaon, näki mahdollisena ratkaisuna yhdessä tekemisen kautta muovautuvan yhteisöllisyyden.

Ku sanoit äsken, et tääl o porukka jakautunu, ni voisko tämmönen yhteine tekeminen yhdistää tääl Alppikulmassa porukkaa? (Haastattelija.)

No se vois olla kyllä... se vois olla kyl... Et opittais hyväksymään nää toistemme päihteidenkäytöt ja... (A6.)

Viisi haastateltua kertoi, että tuttujen asukkaiden osallistuminen ryhmätoimintaan madalsi kynnystä lähteä itse mukaan. Kaksi haastatelluista näki uusien ihmissuhteiden solmimisen ryhmätoiminnan kautta mahdollisuutena. Osallistumiseen vaikutti ryhmätoimintaan osallistujien yhteishenki sekä osallistujamäärä. Tämän toivat esille neljä haastateltavaa.

Haastattelutulokset tukivat aiempia havaintojamme. Havaintojemme mukaan toimintaryhmissä muiden asukkaiden läsnäolo näyttäytyi monille tärkeänä ja toimi tunnelman kohottajana. Erityisesti asukkaat kaipasivat paljon osallistujia bingoon sekä tietovisaan. Muutamat asukkaat ilmaisivat pettymyksensä heidän mielestään vähäisen osallistujamäärän johdosta. Tällöin asukkaat kävivät kannustamassa muita asukkaita mukaan toimintaan.

Mielestämme muiden asukkaiden kannustus näyttäytyi merkityksellisenä ja vaikutti asukkaiden osallistumiseen. Anttilan (2013, 56) mukaan muilta yhteisön jäseniltä tuleva palaute on erityisen merkityksellistä yhteisöön kuulumisen tunteen vahvistamisessa.

Havaintojemme perusteella yhteisöllisyys näyttäytyi Alppikulmassa selkeästi. Haastatellut osasivat tuoda yhteisöllisyyden teemoja selkeämmin esille kuin osallisuutta. Uskomme tämän johtuvan siitä, että yhteisöllisyyttä on Alppikulmassa ollut jo valmiiksi ja se on aiheena haastatelluille helpompi.

Se sanonta että mitä useempi kokki ni sitä huonompi soppa...mut se o jo pariin kertaa täällä todettu että se ei pidä täällä paikkaansa. (A6.)

7.3 Ryhmätoiminnan tarve ja merkitys

Kaikki haastateltavat toivat ilmi, että ryhmätoiminta on heille tärkeää. Viisi haastateltavaa kertoi Alppikulman toiminnan vastanneen heiltä tutkimusjakson alussa kartoitettuja toiveita. Yksi haastateltavista jäi kaipaamaan toivomaansa elokuvailtaa.

Kolme haastateltua koki, että kynnys ryhmätoimintaan osallistumiseen oli matala. Matala kynnys johtui haastateltujen mukaan esimerkiksi tutusta toiminnasta, tutuista osallistumassa toimintaan tai kiinnostavasta ryhmätoiminnasta.

Erosta Alppikulman sisäisen toiminnan ja Kansalaistoiminta-areenan osallistumiskynnyksestä tuli kahdenlaista palautetta. Eräs asukas sanoi, että molemmat

sijaitsevat samassa korttelissa, joten ei näe siinä eroa. Toisaalta sama haastateltava kertoi, että on osallistunut tutkimusjakson aikana pelkästään Alppikulman ryhmätoimintaan. Toinen haastateltu mainitsi, että Alppikulmassa tapahtuvaan toimintaan on helpompi osallistua, sillä ohi kävellessä näkee ketä on paikalla ja mikä ryhmätoiminta on alkamassa. Haastatelluista viisi tiesi, mikä on Kansalaistoiminta-areena. Kaksi haastatelluista kertoi käyvänsä siellä säännöllisesti, kaksi kertoi käyvänsä välillä ja yksi ei käy ollenkaan. Havaintojemme mukaan Alppikulman ryhmätoiminta on tavoittanut laajan joukon asukkaita, jotka eivät käy Kansalaistoiminta-areenalla. Haastattelujoukkomme koostui pääasiassa keskimääräistä aktiivisemmista asukkaista. Tästä syystä uskomme, että haastatellut käyttävät Kansalaistoiminta-areenan palveluita keskimääräistä Alppikulman asukasta useammin.

Ryhmätoiminnan merkitystä ja tärkeyttä haastatellut kuvailivat eri tavoilla.

Useimmin mainittiin ryhmätoiminnan juomista vähentävä vaikutus ja ryhmätoiminnasta saatava hyvä olo, jotka molemmat mainittiin kolme kertaa. Marjamäen (2014) mukaan asukkaiden päihteidenkäyttö vähenee, jos he kiinnittyvät toimintaan. Hän on havainnut, että esimerkiksi Kansalaistoiminta-areenan aktiivikävijät ja Oma Tuoli -valmennuksessa olevat pystyvät hieman rajaamaan omaa päihteidenkäyttöään. Kahdesti mainittiin ajan menevän nopeammin ja se, että oppii tuntemaan muita paremmin. Eräs haastateltu oli iloinen siitä, että ryhmätoiminta sai hänet asunnosta liikkeelle.

No ettei tarvii lähtee tuonne kadulle, eikä hesaria ympyrätaloa kohti niiku lähinnä... Niiku se varmasti tota... Joo sillä... Ois vaikutusta ja merkitystä... Nyt ollaan tuolta kylältä pois loikkaamasta... Ni miksei se olis tietysti hieno asia. (A2.)

Yksi haastateltu koki, että ryhmätoiminnassa on myös negatiivinen puoli.

Siis toi o vähä kaks piippune juttu. Sillai et välil mä aattelen sillai, et toi o hyvä asia, mut sit taas, et oks tää joku saatanan hoitokoti tai tollai. Et ku tää o kuitenkin hima, et ei hima oo kuitenkaa mikää saatana kokkausryhmä. Et jos tääl alkaa ole liikaa tällast ni tiäksä. Et tää ei oo kuitenkaa mikää hoitola, vaa asuntola. Et tiäksä, et välil se ankeuski o niiku välil oikei. Et tiäksä, et liia hyvi ei saa mennä, ku sieltä aina tiputaa kuitenkin alas, et tossut maas tiäksä. (A1.)

Haastateltu koki, että ryhmätoiminta tuo tuettuun asumiseen ”hoitoryhmäfiilistä”. Tulkintamme mukaan haastateltu koki, että kodeissa ihmiset tekevät ruokansa itse eikä niitä kukaan tee puolesta. Tämän vuoksi haastateltu koki, että tietynlainen ryhmätoiminta ei sovellu Alppikulman kaltaiseen tuettuun asumiseen. Haastateltu sanoi, että jos asukkaat pääsevät itse olemaan mukana toiminnassa ja esimerkiksi tekemässä ruokaa, ei tällaista tunnetta pääse syntymään.

Kolme haastateltua kertoi, että ryhmätoiminnasta ja sen sisällöstä on puhuttu asukkaiden kesken. Nämä haastatellut kertoivat keskusteluiden olleen positiivisia ja ryhmätoimintaa kehuvia. Eräs haastateltu kertoi kuulleensa keskusteltavan esimerkiksi tietovisan kysymyksistä.

*Ootko kuullu että jotkut muut asukkaat ois joskus puhunu jostain, et mitä täällä alppikulmassa on ollu? (Haastattelija.)
Kyllähän kaikki kehuu niitä. (A5.)*

Ryhmistä eniten osallistujia keräsi ruuanlaittoryhmä. Eräs haastateltu mainitsi ryhmän suosion syyksi sen, että pääsi harjoittelemaan ruuanlaittoa, vaikka ei muuten ruokaa usein laittaisikaan. Toinen haastateltu nimitti ruuanlaittoryhmiä ”sosiaalisiksi ryhmäksi”, jolla hän tarkoitti sitä, että rahavaikeuksissa olevat voivat laittaa ilmaiseksi ruokaa.

Kysyttäessä kuinka usein Alppikulmassa pitäisi järjestää toimintaa, toi haastatelluista viisi esille, että toimintaa saisi olla säännöllisesti. Yhden haastatellun kohdalla tätä aihetta ei käsitelty. Eräs haastateltu toivoi ohjelmaa viitenä päivänä viikossa ja toinen kahtena päivänä viikossa. Kolmas haastateltu toivoi, että ryhmätoimintaa olisi useammin kuin tutkimusjakson aikana. Kaksi haastateltua ei tuonut selkeästi esille kuinka usein ryhmätoimintaa heidän mielestään tulisi järjestää.

*Oisko sun mielestä kerta viikossa ohjelmaa riittävä, vai et... (Haastattelija.)
Nooo, ei riittävä, mut se on yks lähtökohta. Oha se hyvä homma, et ku tää henkilökuntaki o havahtunu tilanteeseen, et asukkaat kaipaavat tiettyä aktiviteettia lisää. (A3.)*

Joo se on hyvä, että mitä nyt täällä tämänki verran ollu sitä toimintaa, ni se on jo ihan okei. (A6.)

Neljän haastatellun mukaan ryhmätoiminta on vaikuttanut heidän päihteidenkäyttöön. He sanoivat, että pyrkivät olemaan toimintakykyisiä tietäessään, että ovat osallistumassa ryhmätoimintaan. Kaksi haastateltua kertoi, että ryhmätoiminta ei ole vähentänyt heidän päihteidenkäyttöään. Toinen heistä sanoi aloittavansa päihteidenkäytön niin varhain, että ei ole huomannut ryhmätoiminnan vaikuttavan käyttöön mitenkään. Yksi haastatelluista toi ilmi, että yhteisökokouksissa häntä häiritsee vahvasti päihtyneiden henkilöiden läsnäolo, mutta ryhmätoiminnassa hän ei ole havainnut vastaavan tasoista päihtymystä.

Ja sitten tosiaan tämmösiä (päihteissä olevia) ei ollu kummallakaan kertaa... Se oli minusta yllättävää... Ja näin sen pitäs toimiaki ja mennäki, ni sillen tämä pyöris. Sitten tota ni, kuten tuolla yhteisökokouksessaki, ni siellä on muutamia kavereita, ni ne tulee tillintallin seiniä pitkin... (A2.)

Kehittämisideoita tulevaisuuden ryhmätoimintaan antoi neljä haastateltua. Kehitysideoina annettiin seuraavia ehdotuksia: liikuntaryhmät, askarteluryhmät, leffailta, leipomisryhmä, täyden rivin bingo, päiväretket sekä lisää vaihtelevaa toimintaa.

Haastattelujen perusteella haastateltujen syyt osallistua ryhmätoimintaan poikkesivat toisistaan. Ryhmätoiminta, osallisuus sekä yhteisöllisyys kulkivat haastatteluissa limittäin ja tuntuivat viidelle haastatelluista tärkeältä kokonaisuudelta. Yksi haastateltu ei nähnyt yhteisöllisyyttä eikä osallisuutta merkittävänä ryhmätoiminnassa. Hän kuitenkin näki asukasvetoiset ryhmät mahdollisena. Ryhmätoiminnan merkitykset haastatelluille erosivat myös toisistaan, mutta kaikki merkitykset olivat positiivisia. Ryhmätoiminnassa viisi nostivat tärkeänä aiheena esille asukkaiden oman tekemisen. Erään haastatellun huomio ”hoitokoti-fiiliksestä” tuki vahvasti erityisesti osallistavan ryhmätoiminnan merkitystä Alppikulmassa. Haastatellut toivat selkeästi esille tarpeen ryhmätoiminnan jatkamisesta.

7.4 Elämäntavan lyhytjänteisyys ja sitoutumisen vaikeus

Havaintojemme mukaan toiminnan kehitysvaiheessa mukana olleet asukkaat kokivat vaikeaksi omien toiveidensa esille tuomisen. He kertoivat, että eivät halua esittää toivomuksia, koska eivät voi mitenkään tietää ovatko paikalla kun ryhmätoimintaa järjestetään. Haastatteluaineistosta on selkeästi nähtävissä vaikeuksia sitoutua. Tämä vaikeus ilmenee usein jo siinä vaiheessa, kun haastatelluilta kysyttiin mahdollista halua osallistua johonkin ryhmätoimintaan. Kolme haastatelluista toi ilmi omat sitoutumisen vaikeutensa ryhmätoimintaan liittyen. Kotovirran ja Österbergin (2013, 85–86) mukaan päihteidenkäyttäjälle ominaista ovat sitoutumisen vaikeudet esimerkiksi työelämään.

Et on se paha, ku emmä tiä huomisest sillai. Ku se saattaa ettei oo satavarma. Aina kannattaa ottaa huomioon se luotto, et kumminku ku o narkomaani. Muhu voi luottaa, mut sil varauksel et on narkki kuitenki. (A1.)

Yksi haastateltavista ihmetteli havaitsemaansa siitä, että monet Alppikulman asukkaat toivovat erilaista ohjelmaa järjestettäväksi, mutta eivät välttämättä osallistu siihen.

Ensi kysellää ja pyydellää, et oisko jotai, mut sit ku se tapahtuu, ni ei siel o väkee. En tiedä... Sama ollu täällä noitten retkien kanssa... Ei o ku kaks kolme lähtijää... Kymmenkunta ilmottautu, mut vaa kaks kolme lähtijää... Et en tiä. (A6.)

Aiempien kokemuksiemme mukaan eri sosiaalialan työpaikoiltamme samanlainen ilmiö on nähtävissä muissakin sosiaalialan asiakasryhmissä sekä nyky-yhteiskunnassa. Sitoutuminen tuntuu olevan nykyihmiselle hyvin haastavaa, mutta valinnan varaa pitäisi olla paljon. Haastatteluaineistomme perusteella kuitenkin sitoutumisen vaikeuteen liittyy myös vastuuntuntoisuus ja itsetuntemus. Haastatelluista, jotka toivat ilmi sitoutumisen vaikeudet, kaksi mainitsi, että ei halua luvata asioita, joita eivät pidä.

Huomasimme, että useiden asukkaiden omat toiveet ryhmätoiminnasta vaihtelivat tutkimusjakson aikana. Osalle asukkaista kävi niin, että alkukartoituksessa

esitetty toiveet eivät ajan myötä enää kiinnostaneet. Toisaalta välillä ryhmätoiminta, joka alkukartoituksen aikaan ei kiinnostanut, olikin asukkaan mielestä ryhmätoiminnan aikaan kiinnostavaa.

Haastateltujen kanssa käytiin läpi heidän alkukartoituksessaan esittämiään toiveita ryhmätoiminnasta. Erään asukkaan kanssa käytiin seuraavanlainen keskustelu, joka tuki aiempia havaintojamme.

Muistaksä ku mä kyselin sulta, et mitä sä haluisit tehdä Alppikulmassa, ni sä sanoit, et kokkaaminen, leffailta, tietovisa, bingo, korttipelit ja levyraati. Ni mitä mieltä oot, et onko ollu sellasta ohjelmaa mitä oot toivonu? (Haastattelija.)

No... Bingo, korttipelei, levyraati on ollu. Tietovisasta mä en välitä oikee. (A4.)

Et sittekää välittäny vaik laitoit? (Haastattelija.)

En. (A4.)

Osaatko sanoa et miksi ei enää kiinnosta vaikka sillon se kiinnosti? (Haastattelija.)

Ei kiinnosta. (A4.)

Tässä nähty ilmiö kuvastaa mielestämme lyhytjänteistä elämäntapaa, jossa eletään hetken mielijohteesta. Havaitimme lyhytjänteistä elämäntapaa sekä Alppikulmassa että haastatteluaineistossamme.

Lyhytjänteinen elämäntapa linkittyy haastattelumme perusteella keskeisesti sitoutumisen vaikeuteen. Haastatelluilta kysyttiin syitä, miksi he eivät osallistu ryhmätoimintaan tai sen toteutukseen. Kolme haastateltua mainitsi haastatteluissa lyhytjänteiseen elämäntapaan viittaavaa tematiikkaa.

No ku, emmä osaa sitoutuu tommosee. Jos tulee jotai yllättävii menoja ni sit. Joku soittaa jostai ja se on samantien et menoks. (A5.)

Mmm. Jos sattuu esimerkiks se retkipäivä olee semmone, et o rahapäivänä, ni se o viinakauppa tärkeempi. Heh. Jos aamupäivästä lähetää, ni ei mulle oo mitää väliä, et oks se rahapäivä, sit lähetää ja sen jälkeenki kerkiää... (A6.)

Kyl mä niiku kaikkee osallistun, jos mä niiku... Kato ku mä en voi tietää huomisesta. Niiku sillai, et mu o iha turha sillai laittaa nimee listaa, ku emmä kato tiä huomisest. Et jos mul tulee joku juttu, ni mä meen mukaa. Tiäksä niiku, ettei oo sellasta niiku. (A1.)

Elämäntavan lyhytjänteisyys on nykypäivälle tyypillistä. Yhteisöllisyys on sadan viime vuoden aikana siirtynyt syrjään suomalaisessa yhteiskuntakulttuurissa ja tilalle on tullut narsististen arvojen ihannoiminen. Yksilön omat halut, nautinnot ja vapaudet ovat nyky-yhteiskunnassa etusijalla. Vapautta ja valinnan mahdollisuuksia on nykyihmisellä enemmän kuin ennen, mutta ne tuovat mukanaan yksinäisyyttä, vieraantumista, turvattomuutta sekä rajattomuutta. (Holmberg 2010, 12.) Juhilan (2006, 124) mukaan yhteisöllisyyden ja yhteisöjen pitäisi olla kumoamassa tässä esiintyviä nykyajalle tyypillisiä yksilöllisyyden haittavaikutuksia.

Haastatteluissa tuli selkeästi ilmi oman itsensä vähättely. Neljässä haastattelussa haastatellut vähättelivät omaa tekemistään tai taitojaan siten, että niistä jäi kuva itseluottamuksen puutteesta. Itseluottamuksen puute ja tunne huonosta itsetunnosta välittyi tilanteissa, joissa haastateltuja kehuittiin jostain hyvin aiemmin onnistuneesta tapahtumasta. Lahden (2013, 165) mukaan itseluottamus saattaa olla päihdeongelmaisilla heikko aiempien negatiivisten kokemusten vuoksi.

Monet asukkaat tulivat ryhmätoimintoihin mukaan spontaanisti kysyttäessä heidän esimerkiksi kävellessään ohi. Osa asukkaista kysyi useana päivänä, että milloin on toimintaa, mutta ei saapunut syystä tai toisesta paikalle ryhmätoiminnan aikaan.

KUVA 1. Tietovisan mainos

Kuvassa 1 on esimerkki eräästä ryhmätoiminnan mainoksesta. Jokaista ryhmätoimintaa markkinoitiin ja mainoksissa oli suunnittelemassa tai toteutuksessa mukana olleiden asukkaiden nimet heidän sitä halutessaan. Mainostuksessa pyrittiin informaation tiiviiseen esittämiseen, yksinkertaisuuteen ja samalla huomion herättämiseen. Mainokset oli sijoitettu näkyville paikoille, joista asukkaat usein kulkevat ohi esimerkiksi hissien läheisyyteen. Mainokset sijoitettiin aina samoille paikoille, jotta asukkaat tietäisivät mistä niitä etsiä. Mainokset poistettiin ryhmätoiminnan jälkeen. Toimintatapa perustui Feantsa & Grundtvig Participation toolkit -oppaaseen (Feantsa & Grundtvig 2013, 29).

Ryhmätoiminnan mainostus tuntui kuitenkin ajoittain tehottomalta. Tietyt asukkaat reagoivat mainoksiin, mutta suurinta osaa mainokset eivät tuntuneet tavoitettavan. Tehokkaimmiksi mainostuskeinoksi osoittautuivat asukkaiden motivointi ja mukaan houkuttelu juuri ennen ryhmätoimintaa sekä ”puskaradion” hyödyntäminen. Nämä tulokset mielestämme vahvistavat haastattelusta saamiamme lyhytjänteisen elämäntavan tuloksia. Haastattelujen perusteella kolme asukasta oli havainnut mainokset, mutta ei kommentoinut niiden vaikuttavuutta. Toisaalta uskomme päihtymystilan olevan osasy syy mainosten tehottomuuteen, sillä luetun informaation vastaanottaminen on päihtyneenä haastavampaa (Kiianmaa 2013, 47).

7.5 Työntekijän tarve

Haastatellut toivat esille, että ryhmätoiminnoissa ohjaajan on hyvä olla mukana, mutta toisaalta työntekijäpainotteinen ohjaaminen ei ole toivottua. Viisi haastateltua oli työntekijän ja asukkaan yhteisen tekemisen kannalla. Yhdelle haastateltavalle ei ollut väliä, vetääkö toimintaa työntekijä vai asukas.

No tietysti... Mmm... Tietysti voi ajatella ja kuvitella että se innostas asukkaitakin (työntekijän läsnäolo)... Nii tota... Sillon mieluummin tota varmaan... Mielellään moni vois varmaan paremmin lähteä... Ku ihan omia aikojaan... Ettei kävele hesarille... Hehehe. Nii, että ois henkilökuntaa mukana, ni vois lähteä toiseen suuntaan. (A2.)

Kai siinä täytyy jonkinnäkönen työnjohtaja meillä olla... Ku se o vähä menny, että ei niitä välttämättä aina ite kaikkee osaa tehdä. Ja tota... Se o jääny, vähä nykyää hakusessaki toi omatoiminen... Kyl siin saa vähän niin sanotusti perseellepotkijaa olla... (A6.)

Haastatteluiden ja havaintojen pohjalta mielestämme työntekijän olisi hyvä olla ryhmätoiminnassa rinnalla kulkijana. Tarve työntekijän läsnäololle on mielestämme perusteltua. Työntekijä on ryhmätoiminnassa tarvittaessa kannustamassa, neuvomassa ja ohjaamassa sekä ryhmätoiminnan toteuttajaa että osallistujia. Työntekijä pyrki olemaan taustalla, jotta asukkaille tarjoutuu mahdollisuus toiminnan vetämiseen ja tekemiseen. Jo pelkästään työntekijän läsnäololla on vaikutusta. Erään haastattelun perusteella työntekijän läsnäolo tukee asukkai-

den sitoutumista sen hetkiseen ryhmätoimintaan. Tämän lisäksi uskomme työntekijän läsnäolon ennaltaehkäisevän mahdollisia konfliktitilanteita. Tämä tekee ryhmätoiminnasta asukkaiden omaa toimintaa, lisää asukkaiden osallisuutta ja ehkäisee edellä mainittua ”hoitokotifiilistä”.

Jahas, nyt tuliki... Mite mä osaan, jos sä et osaa... Mun täytyy sitte vissii suaki ohjata. Miksei se niinki päi toimis. No esimerkiks, niiku työntekijöide puolelta (työntekijän nimi poistettu) ei iha kaikkee osaa. Mä näytin jotai pari niksiä ni kyl se niinki menee. Vuorovaikutusta. Iha sama kuka siinä neuvoo... Se oli iha sama mulle... Ei siinä mitää... Kyl siinä saa työntekijä vähä olla taka-alallaki, jos huomaa, et toiset pärjää iteki... Jos o jotai, ni sit kysyy. (A6.)

Haastattelujen perusteella myös ohjaajan tarve linkittyy osallisuuden käsitteeseen. Asukkaille on tärkeää päästä kehittämään, suunnittelemaan, toteuttamaan, osallistumaan ja tekemään itse, mutta työntekijä tarvitaan taustalle vaikuttamaan. Työntekijä voi hyvin pysyä sivussa, jos häntä ei tarvita, mutta hänen täytyy olla valmiina tarvittaessa. Uskomme työntekijän kannustuksen vaikuttavan myös asukkaiden sitoutumisen vaikeuteen vaikkei se sitä kokonaan pysty poistamaan.

8 POHDINTA

8.1 Johtopäätökset

Haastatellut pitivät tärkeänä sitä, että heille mahdollistetaan osallisuuden kokemukset. Yhteisen asian eteen tekeminen on asukkaille tärkeää. Näkemyksemme mukaan se on tärkeää, koska näin asukkaat kokevat kuuluvansa vahvemmin osaksi yhteisöä. Osallisuus mahdollistaa yhteisöllisyyden kokemukset ja on merkittävä osa ryhmän täysivaltaisena jäsenenä olemista (Nivala 2008, 170; Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2013a).

Anttilan (2013, 71) tutkimuksessa tuodaan esille, että osallisuuden kokemuksia estävät akuutit päihde- tai mielenterveyden ongelmat. Haastatteluissamme tämä tematiikka tuli esille päihteidenkäytön ja sitoutumisen vaikeuksien yhteydessä, jossa se koettiin haasteelliseksi. Asukkaat kokivat oman sitoutumisensa hankalana, mutta mielestämme se ei ollut esteenä osallisuudelle. Sitoutuminen toistuvaan ryhmätoimintaan osoittautui haastavaksi, mutta osallisuuden kokemukset näkyivät jo satunnaisten osallistumiskertojen kautta.

Asukkaille annettiin palautetta heidän osallisuutensa merkityksestä. Heille kerrottiin, mitä toimintaa järjestettiin heidän toiveistaan sekä miten esimerkiksi muut asukkaat olivat antaneet positiivista palautetta ryhmätoiminnasta, jota he olivat olleet mukana suunnittelemassa tai toteuttamassa. Asukkaat kokivat muiden osallisuuden merkityksellisenä ja tästä kertoo muiden asukkaiden antama positiivinen palaute osallistujille. Osallisuuden kannalta on tärkeää, että asukas tietää osallisuutensa merkityksen ja vaikutukset yhteisöön (Feantsa & Grundtvig 2013, 6).

Ihmiselle on tärkeää saada toisilta arvostusta. Lapsille ja nuorille on tärkeää saada aikuisilta kannustavaa sekä positiivista palautetta. Positiivinen palaute tukee nuorien toimijuutta sekä luovuutta. (Mäkelä 2011, 23.) Jo nuorena saatu

positiivinen palaute kannusti toimimaan esimerkiksi ryhmätoiminnan toteutuksessa.

Pyrimme osallistamaan kaikkia asukkaita, jotta jokaiselle mahdollistuivat osallisuuden kokemukset ja mahdollisimman suuren osan asukasryhmän potentiaalista saataisiin käyttöön. Tämä on tärkeää koko yhteisön osallisuuden kokemusten vuoksi (Feantsa & Grundtvig 2013, 11).

Haastatellut toivat esille asioita, jotka tukivat aiempia havaintojamme Alppikulman asukkaiden osallisuuden kokemuksista ja osallisuuden merkityksestä. Osallisuus koetaan tärkeäksi, mutta sen merkitystä omaan elämään on usein haastava hahmottaa. Asukkaat saavat onnistumisen kokemuksia osallistumisesta toimintaan sekä sen suunnittelusta ja toteutuksesta, mutta eivät osaa tarkasti sanoittaa, miten he siitä hyötyvät.

Asukkaat kokivat merkityksellisenä palkitsemisen esimerkiksi karkkipussilla osallistuttuaan toiminnan toteutukseen. Koimme, että asukkaille oli tärkeintä se, että heidän panoksensa huomioitiin eikä niinkään palkkion arvo. Osallisuuden kannalta on tärkeää, että asukkaat kokevat, että heidän panostaan arvostetaan. (Feantsa & Grundtvig 2013, 11.)

Ryhmätoiminta antaa asukkaille mahdollisuuden tavata toisiaan ja mahdollistaa luontevan yhdessä tekemisen. Rainan & Haapaniemen (2007, 34) mukaan yhteisöllisyyttä ei ole ilman vuorovaikutusta. Yhdessä tekemisen koettiin vähentävän riitoja syntyvän yhteisymmärryksen kautta.

Ryhmätoiminnan kautta asukkaat saivat lisää mielekästä tekemistä päiväänsä. Ryhmätoiminta mahdollisti asukkaille konkreettisen tekemisen ja osallistumisen. Tämä on tärkeää asukkaiden identiteetin rakentumisen kannalta, sillä suomalaisessa yhteiskunnassa identiteetti määritellään hyvin pitkälti työn sekä tekemisen kautta (Valkonen, Peltola, Härkäpää 2006, 3–4, 110).

Jauhiasen ja Eskolan (1994, 15) mukaan yksilön kehityksen kannalta on tärkeää johonkin liittyminen, kuuluminen, hyväksytyksi tuleminen, osallistuminen ja

vaikuttaminen. Osallistavassa ryhmätoiminnassa asukkailla oli mahdollisuus toteuttaa jokainen näistä tarpeista. Kuten tuloksista käy ilmi, nämä tarpeet koettiin tärkeiksi.

Muutama asukas kertoi, että ei halunnut osallistua ryhmätoimintaan, koska koki, että omat taidot eivät riittäneet. Asukkaita kannustettiin silti osallistumaan ryhmätoimintaan, mutta se ei kaikkien kohdalla tuottanut tulosta. Marjamäki (2014) näkee yhtenä haasteena Alppikulman tilat ryhmätoiminnan kannalta. Tilat ovat pienet, joka asettaa toiminnalle omat rajoituksensa. Pienet tilat rajaavat järjestettävää toimintaa. Täten kaikkea asukkaiden toivomaa ryhmätoimintaa ei voitu järjestää.

Päihteidenkäyttö vaikutti ratkaisevasti lyhytjänteisyyteen ja sitoutumisen vaikeuteen. Marjamäen (2014) mukaan asukkaiden päihteidenkäyttö vähenee, jos he kiinnittyvät toimintaan. Hän on havainnut, että esimerkiksi Kansalaistoiminta-areenan aktiivikävijät pystyvät hieman rajaamaan omaa päihteidenkäyttöään. Tähtisen (2014) mukaan päihdeongelmaiset ihmiset ovat tottuneet täyttämään välittömimmän tarpeensa. Hän jatkaa, että pitkäjänteinen ajattelu ja pitkäntähtäimen suunnitelmien tekeminen osoittautuu usein asukkaille haastavaksi. Anttilan (2013, 58) tutkimuksessa kävi ilmi, että osallisuuden esteeksi nousi pelko sitoutua.

Tähtinen (2014) korostaa Helsingin Diakonissalaitoksen työssä pitkäntähtäimen ajattelun kehittymisen tukemista. Ryhmätoiminnan säännöllisyys on tärkeää, sillä se helpottaa asukkaiden sitoutumista. Näin ollen asukkaita tuetaan säännölliseen viikkorytmiin. Anttila (2013, 70) toteaa säännöllisen ryhmätoiminnan tuovan ryhtiä ja ryhmiä arkeen. Marjamäen (2014) mielestä Alppikulman ryhmätoiminnan säännöllisyyttä on mietittävä suhteessa ympärillä olevaan toimintaan. Esimerkiksi Kansalaistoiminta-areena järjestää korttelissa toimintaa asukkaille. Toisaalta hän tiedostaa, että sen toiminta ei tavoita kaikkia asukkaita kuten Alppikulmassa järjestettävä toiminta. Viisi kuudesta haastatellusta asukkaasta toivoivat ryhmätoimintaa järjestettävän säännöllisesti Alppikulmassa.

Ryhmätoiminta oli usealla asukkaalle uutta, joten kynnys osallistua oli ajoittain korkea. Monilla asukkailla oli nähtävissä ongelmia itsetunnon kanssa ja luottamus omiin kykyihin tuntui olevan vähäinen. Nämä luultavasti nostivat kynnystä osallistua ryhmätoimintaan.

Asukkaat kokivat tärkeänä työntekijän ja asukkaiden tasavertaisuuden. Ylhäältä-alaspäin ohjautuvuutta pidettiin negatiivisena asiana osallisuuden kannalta. Anttiroikon (2003, 18–19) mukaan osallisuudelle keskeistä on yksilön oma alhaalta ylöspäin kehittyvä halu olla osana jotakin.

Tulosten pohjalta koemme työntekijän läsnäolon ryhmätoiminnan aikana merkittävänä. Työntekijän roolin olisi hyvä painottaa rinnallakulkijan tehtäviin, jotta asukkaiden vaikutusmahdollisuudet sekä osallisuus ovat mahdollisia. Työntekijä on toiminnassa mukana, mutta ei ohjaa, jos se ei ole välttämätöntä. Anttilan (2013, 70) mukaan kynnys osallisuudelle madaltuu kun työntekijä on tukemassa toimintaa.

Työntekijän rooli on moninainen. Työntekijän on tiedostettava asukkaan voimavarat ja tuen tarpeet. Työntekijän täytyy kyetä dialogiseen vuorovaikutukseen asukkaan kanssa, jotta hahmottuu asukkaan toiveet ja taidot ryhmätoiminnassa. Anttilan (2013, 60–61, 69) tutkimuksessa todetaan, että ensimmäiset onnistumisen kokemukset vapaaehtoistehtävissä vahvisti vapaaehtoisen halua jatkaa toimintaa. Tutkimuksen mukaan onnistumista ensimmäisessä tehtävässä edesauttoi asiakkaan voimavarojen huomiointi tehtävää valitessa. Tämä tukee havaintojamme siitä, että asukkaiden saamat onnistumisen kokemukset ryhmätoiminnassa tukivat jatkossa heidän osallisuuden kokemuksiaan.

Havaintojemme perusteella työntekijän läsnäolo toteuttamassamme ryhmätoiminnassa antaa mahdollisuuden uudenslaisiin kohtaamisiin ja erilaiseen tapaan lähestyä asukkaita. Mäkisen, Raatikaisen, Rahikan ja Saarnio (2009, 158) kertovat ryhmätoiminnan olevan työväline, joka voi tukea asukkaan ja työntekijän välistä vuorovaikutusta. Nietosvuoren (2008, 137) mukaan ryhmätoiminta voi edesauttaa arjen ongelmatilanteiden ratkomisessa. Ryhmätoiminta voi madaltaa niin työntekijän kuin asukkaankin kynnystä puhua arjen haasteista.

8.2 Pohdinta

Ryhmätyö toimi saumattomasti. Ryhmätyön tekemistä tuki yhteinen näkemys opinnäytetyön suunnasta, vahvuuksista sekä haasteista. Diakonin ja kirkon nuorisotyönohjaajan suuntaukset täydensivät toisiaan. Työnjako oli tasaista. Pysyimme hyödyntämään molempien vahvuusalueita. Opinnäytetyön tekeminen yhdessä mahdollisti laajemman näkökulman aiheeseen. Prosessin aikana eteen nousi kysymyksiä, joihin ratkaisu saavutettiin yhteisten pohdintojen kautta. Aikaisemmat työkokemuksemme sosiaali- ja kirkon alalta tukivat opinnäytetyön tekemistä. Prosessin aikana opimme toinen toisiltamme ja opimme tiedostamaan kehittämishaasteitamme. Annoimme aktiivisesti ja lähes poikkeuksetta asiallisesti palautetta toinen toisillemme.

Opinnäytetyö prosessia aloittaessamme emme olleet varmoja ryhmätoiminnan toimivuudesta Alppikulman kaltaisessa isossa asumisyksikössä. Haasteita tähän toi se, että säännöllistä ryhmätoimintaa ei aikaisemmin ole järjestetty. Osallisuus tuntui meistä mahdollisuudelta antaa asukkaille vaikutusmahdollisuuksia. Emme kuitenkaan olleet prosessin alkuvaiheessa tietoisia miten osallisuus konkreettisesti tulee Alppikulman asukkaiden kohdalla näyttäytymään. Alkukyselyn jälkeen osallistava ryhmätoiminta varmistui työvälineeksemme.

Ammatillisesti opinnäytetyöprosessi oli kasvattava kokemus. Opinnäytetyöprosessi vahvisti käsitys siitä, että asukkaat eivät ole passiivisia sivustaseuraajia vaan aktiivisia toimijoita. Asukkailla on paljon voimavaroja, joita on tuettava. Asukkaiden nykyisen elämäntilanteen vuoksi voimavarojen vahvistaminen vaatii paljon tukea. Opinnäytetyöprosessin aikana asukkaita tuli esille paljon uusia vahvuuksia. Tämä tuki meidän sekä asukkaiden välistä vuorovaikutusta, sillä asukkaan rooli hahmottui kaikille selkeämmin. Asukas ei ollut vain passiivinen ryhmätoimintaan osallistuja vaan asukas itse oli pääasiallinen toimija ja toteuttaja. Asukkaat toivat esiin myös uusia puolia itsestään ja monen asukkaan kanssa vuorovaikutussuhde muuttui avoimemmaksi.

Osallisuuden käsite konkretisoitui opinnäytetyöprosessin aikana. Osallisuus ja sen positiiviset vaikutukset hahmottuivat selkeämmin teorian ja käytännön toi-

minnan vuoropuhelussa. Teoria tuki käytäntöä ja käytäntö avasi teoriaa. Opimme näkemään työntekijän roolia niin, että työntekijän on oltava rinnallakulkija sekä mahdollistaja, ei passivoiva puolesta tekijä. Visiomme työntekijöiden mahdollisuuksista tukea aktiivista kansalaisuutta entistä enemmän ryhmätoiminnan kautta selkiytyi prosessin aikana.

Tähtisen (2014) mukaan Helsingin Diakonissalaitos ja asunto ensin -periaate kehittyvät jatkuvasti kovaa vauhtia. Marjamäki (2014) uskoo suurimpana syynä Alppikulman henkilökunnan vähäiseen rooliin opinnäytetyöprosessissa olevan niin sanotun kehittämistä myönteisen. Toiminta kehittyi niin kovaa vauhtia, että Marjamäen (2014) mukaan henkilökunta saattaa kokea jatkuvan kehittämisen raskaaksi. Hän ymmärtää tämän, mutta uskoo kehittämisen olevan tärkeä osa perustyötä. Palkallinen työharjoittelu vaikutti omalta osaltaan työyhteisön rooliin opinnäytetyöprosessin aikana. Työyhteisö saattoi kokea oman roolinsa ja tarpeensa opinnäytetyöprosessimme käytännön toteutuksessa vähäisenä Oonan ollessa yksi työntekijöistä. Myös Marjamäki (2014) koki Oonan roolin yhtenä työntekijänä vaikuttaneen työyhteisön lopulliseen rooliin opinnäytetyöprosessissamme. Kolmantena syynä henkilökunnan yhteistyön vähäisyyteen opinnäytetyöprosessissa Marjamäki (2014) näkee työntekijöiden ajatuksen siitä, että kaikki asukkaat eivät kaipaa järjestettyä toimintaa vaan kaipaavat omaa rauhaa.

Tämä toisaalta on suurin syy sille, miksi halusimme järjestää eritoten osallistavaa ryhmätoimintaa. On totta, että itsenäisesti asuvalla ihmiselle ei järjestetä omassa kodissa ohjattua toimintaa. Tämän vuoksi osallistavassa ryhmätoiminnassa asukkaat itse järjestävät itselleen toimintaa vapaaehtoisesti. Tällä hetkellä asukkaat tarvitsevat ryhmätoiminnan järjestämisessä henkilökunnan tukea. Voidaan kuitenkin olettaa, että heidän kuntouduttuaan siten, että he voivat asua itsenäisesti, pystyvät he myös itsenäisesti järjestämään itselleen mielekästä tekemistä. Tulostemme valossa osallistava ryhmätoiminta tukee valmiuksia itsenäiseen asumiseen. Jos osallistavalla ryhmätoiminnalla voidaan luoda malli, joka myöhemmin tukee asukkaita tekemiseen, jonka sisältö on muutakin kuin päihteidenkäyttöä, voidaan nähdä, että malli on erittäin onnistunut.

Marjamäki (2014) kertoo Alppikulman kehittyneen kahdessa vuodessa erittäin paljon. Asukkaat on otettu mukaan osallistumaan aktiivisemmin ja Alppikulma on rauhoittunut huomattavasti ollen tällä hetkellä korttelin yksi rauhallisimmista yksiköistä.

Uskomme välttyneemme näennäiseltä osallistamiselta, jossa ei pääse vaikuttamaan, sillä se saa ihmisissä aikaan voimaantumisen sijaan sen vastareaktion. (Feantsa & Grundtvig 2013, 11.) Emme kuitenkaan pyrkimyksistämme huolimatta tavoittaneet kaikkia asukkaita ryhmätoiminnalla. Tämä saattoi johtua useista eri tekijöistä. Vaikka emme edellyttäneet päihteettömyyttä ryhmätoiminnassa, saattoi osalle päihteidenkäyttö estää toimintaan osallistumisen. Havaintojemme mukaan osa asukkaista koki suuret ryhmät ahdistavana ja tämä sai heidät jättäytymään sivuun ryhmätoiminnasta. Muutama asukas kertoi, että ei halunnut osallistua ryhmätoimintaan, koska koki, että omat taidot eivät riittäneet tekemiseen. Muina syinä saattoivat olla esimerkiksi se, että tieto toiminnasta ei tavoittanut asukkaita tai heillä oli ryhmätoiminnan aikaan muuta tekemistä.

Onnistuneen tutkimuksenteon edellytyksenä oli Alppikulman tarjoama mahdollisuus palkalliseen työharjoitteluun. Osallistava ryhmätoiminta vaatii paljon aikaa ja työtä. Asukkaiden jatkuva motivointi oli ehdoton edellytys ryhmätoiminnan toteutumiselle. Motivoimista ja innostamista vaativat ajoittain sekä suunnittelusta ja toteutuksesta vastaavat sekä osallistujat. Tutkimusten tulosten pohjalta pelkästään ryhmätoiminnan markkinointi mainoksin olisi vähentänyt osallistujamäärää huomattavasti. Lisäksi haastattelujen tekeminen olisi ollut huomattavasti haastavampaa, sillä sovitut haastatteluajat ja -päivät eivät aina pitäneet esimerkiksi johtuen asukkaiden sitoutumisen vaikeuksista.

Jatkotutkimusta tai lisäselvitystä tarvitaan osallistavan ryhmätoiminnan resurssitarpeesta. Tiedostimme suuren henkilöresurssitarpeen, mutta emme saaneet tarkkaa kuvaa kuinka suuri se todellisuudessa on. Osallistavan ryhmätoiminnan järjestäminen vaatii jatkuvaa vuorovaikutusta asukkaiden kanssa. Tuntimäärät ja työnjako työyhteisön kesken vaatisivat lisäselvitystä. Opinnäytetyössämme on kuvattu, miten osallistavaa ryhmätoimintaa voi toteuttaa ja selvitetty sen vaikutuksia asukkaisiin. Yllämainitusta syystä se ei ole kuitenkaan suoraan sovel-

lettavissa uuteen työyksikköön vaan vaatii resurssien ja niiden tarpeiden pohtimista.

Seitsemän viikon tutkimusjaksoimme asetti osallisuuden tarkastelulle omat haasteensa. Samat asukkaat eivät välttämättä päässeet osallistumaan moneenkaan ryhmätoimintaan, joten osallisuus ei kaikkien kohdalla päässyt hahmottumaan. Pidemmällä aikajänteellä tarkasteltuna uskomme, että osallisuuden kokemukset olisivat näyttäytyneet vieläkin selkeämpinä.

Kysymyksen asettelumme kehittyi haastattelujen myötä. Haastatelluille tuntui olevan vaikeaa vastata kysymykseen, joka kohdistettiin suoraan heihin itseensä, esimerkiksi ”mitä tämä sinulle merkitsee”. Kun kysymys kohdistettiin koskemaan koko asukasryhmää, tuntui vastaaminen helpommalta, esimerkiksi ”mitä luulet tämän merkitsevän Alppikulman asukkaille”.

Haastattelutilanteessa positiivisen palautteen vastaanottaminen haastatellulle tuntui vaikealta. Haastateltu alkoi helposti vähättelemään itseään tai toimintaansa, vaikka sama henkilö oli kertonut innostuneesti samasta asiasta aiemmin. Havaintojemme mukaan haastatellut toivat usein ryhmätoiminnan jälkeen onnistumisen kokemuksiaan esille, mutta aiheeseen palaaminen myöhemmin, haastattelijan aloitteesta kehumalla, johti vähättelyyn.

Haastatelluilla oli ajoittain vaikeaa ilmaista itseään selkeästi tai johdonmukaisesti. Päihtymystila saattoi osittain vaikuttaa ilmaisuun, mutta myös kysymysten vastauksiin. Vähemmän päihtyneenä haastatellut saattoivat kokea tilanteen normaalia jännittävämmäksi, joka heijastui myös vastauksissa. Toisaalta liian suuri päihtymystila saattoi tuoda vastauksiin normaalia enemmän ponnekkautta.

Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä osoittautui onnistuneeksi valinnaksi. Asukkaat saivat kertoa vapaasti teemoista ja niiden välillä voitiin liikkua sujuvasti. Aiheiden vapaa järjestys antoi tilaa asukkaiden ajatuksille ja tulosten analysointi vaiheessa oli hyvin antoisaa nähdä teemojen linkittyvän yhteen tavoilla, joita emme haastattelutilanteessa vielä nähneet.

Osallisuus käsitteenä on laaja ja vaikeasti ymmärrettävä. Tämän vuoksi osallisuus ja sen merkityksen tarkastelu oli ajoittain haastavaa. Erityisesti omakohtaiset kokemukset osallisuudesta oli vaikea sanoittaa.

Seitsemän viikon tutkimusjakso asetti haasteita osallisuuden merkityksen hahmottumiselle. Jatkotutkimuksena näemme pitkäkestoisen osallistavan ryhmätoiminnan tarkastelun. Uskomme, että asukkaiden voimaantuessa sekä itsetunnon kohentuessa osallisuus ja sen merkitys näyttäytyisi vahvemmin asukkaiden hyvinvoinnin sekä asumisen mielekkyyden kannalta.

Pohdimme tavoittaako Helsingin Diakonissalaitoksen työtoiminta myös ne asukkaat, jotka eivät pysty sitoutumaan pitkäjänteiseen toimintaan. Osallistavan ryhmätoiminnan lisääminen asumisyksiköissä voisi edesauttaa kuntoutumista erityisesti näiden asukkaiden kohdalla tukemalla asukasta löytämään omat voimavaransa. Ryhmätoiminta antaa asukkaille mahdollisuuden halutessaan sitoutua matalan kynnyksen periaatteella ryhmätoiminnan ollessa säännöllistä.

Diakoniatyön kannalta aiheemme on tärkeä. Asunto ensin -periaate, Helsingin Diakonissalaitoksen arvot ja toiminta ovat linjassa diakonian perusajatuksen kanssa. Asunnottomat päihteidenkäyttäjät kuuluvat selkeästi yhteiskunnan osattomimpien joukkoon, niihin, joita kukaan muu ei auta. Seurakuntatyössä on otettava huomioon osallisuus ja sen merkitys. Diakonia ja nuorisotyö linkittyvät vahvasti toisiinsa eikä niitä voi täysin kirkon työssä erottaa toisistaan.

Kirkon nuorisotyössä painotetaan nuorten vaikuttamismahdollisuuksia sekä osallistamista. Tärkeätä on myös huomioida marginaaliryhmän aikuiset, jotka eivät syystä tai toisesta saa omaa ääntänsä kuuluviin, eikä vaikutusmahdollisuuksia ole saatavilla. Ennaltaehkäisevän työn merkitystä nuorisotyössä yhteiskunnan säästöjen sekä ihmisarvoisen elämän kannalta ei voi liikaa korostaa. Tähtisen (2014) mukaan monilla Helsingin Diakonissalaitoksen asumispalveluiden asukkailla on pirstaleinen sekä haastava nuoruus. Uskomme, että joidenkin asukkaiden tilanne olisi voinut muovautua toisenlaiseksi, mikäli he olisivat saaneet nuorena tarvittavaa tukea.

Osallistaminen, ryhmätoiminta, itsetunnon sekä pitkäjänteisen elämäntavan tukeminen ovat samoja elementtejä mitkä ovat vahvasti nähtävissä kirkon nuorisotyössä. On tärkeitä vahvistaa ja tukea jo nuoren osallisuutta, jottei nuori koe osattomuuden tunteita, jotka saattavat vaikuttaa myöhemmin negatiivisesti. Tunne siitä, että kuuluu ryhmään, ja mahdollisuus vaikuttaa asioihin, ovat merkityksellisiä nuoren minän eheyden kannalta. (Mäkelä 2011, 14.)

Tähtinen (2014) pohtii säilyykö poliittinen tahtotila päihdeongelmaisten asuttamiseen sekä tukemiseen. Ympäristöministeriön (2011, 113) tekemän tutkimuksen mukaan asunnottomuuden hoitaminen säästää yhteiskunnan varoja vuositasolla 14 980 euroa asunnon saanutta henkilöä kohden.

Asunnottomuuden vähentäminen on selkeästi poliittisesti sekä taloudellisesti kannattavaa. Ihmisarvoinen diakoninen näkemys jossa tuetaan heikoimmassa asemassa olevia edellyttää ehdottomasti jokaiselle ihmisarvoisen elämän jonka perustana on oma asunto.

LÄHTEET

Alppikulma 2013. Helsingin Diakonissalaitoksen tuetun asuntola Alppikulman perhdytyskansio. Viitattu 19.8.2013.

Anttiroiko, Ari-Veikko 2003. Kansalaisten osallistuminen, osallisuus ja vaikuttaminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Pia Bäcklund (toim.) Tietoyhteiskunnan osallistuva kansalainen. Tapaus Nettimaunula. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 11–31.

Asunto ensin i.a.a. Asunnottomuus ilmiönä. Viitattu 8.3.2014.

http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunnottomuus

Asunto ensin i.a.b. Asunto ensin –periaate. Viitattu 8.3.2014.

http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunto_ensin_-_periaate

Asunto ensin i.a.c. Valinnan vapauden filosofia. Viitattu 8.3.2014.

http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunto_ensin_-_periaate/ae_keskeiset_periaatteet/valinnan_vapauden_filosofia

Asunto ensin i.a.d. Asumisen ja palvelujen eriyttäminen. Viitattu 8.3.2014.

http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunto_ensin_-_periaate/ae_keskeiset_periaatteet/asumisen_ja_palveluiden_eryttaminen

Asunto ensin i.a.e. Kuntoutuminen ja voimaantuminen. Viitattu 8.3.2014.

http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunto_ensin_-_periaate/ae_keskeiset_periaatteet/kuntoutuminen_ja_voimaantuminen

Asunto ensin i.a.f. Yhteiskuntaan integroituminen. Viitattu 8.3.2014.

http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunto_ensin_-_periaate/ae_keskeiset_periaatteet/yhteiskuntaan_integroituminen

Asunto ensin i.a.g. Asunto ensin –mallin rakenne. Viitattu 8.3.2014.

http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunto_ensin_-_periaate/ae_keskeiset_periaatteet/mallin_rakenne

Asunto ensin i.a.h. Laaja kunta- ja sektorirajat ylittävä kumppanuushanke.

Viitattu 16.3.2014.

http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunnottomuus/tutkimus-ja_kehittamistyo/nimi_ovessa_-_hanke/hankekumppanit

Asunto ensin i.a.i. Nimi ovesa 2010-2012. Viitattu 16.3.2014.

http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunnottomuus/tutkimus_ ja_kehittamistyo/nimi_ovessa_-hanke

Eskola, Jari 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus, 179–203.

Feantsa & Grundtvig 2013. Participation Toolkit. Viitattu 6.11.2013.

http://www.feantsa.org/spip.php?action=acceder_document&arg=1736&cle=f492b57fdc7b1f760cd77bf030f65cdd6c7fdb61&file=pdf%2Fparticipation_toolkit_english_final_2013.pdf

Helsingin Diakonissalaitos a. Tutkimus kaikkein huono-osaisimpien ihmisten hyvinvoinnista: ihmiset syrjäytyvät toimettomuuteen ja yksinäisyyteen. Viitattu 11.11.2013.

<https://www.hdl.fi/fi/ajankohtaista/629-tutkimus-kaikeihin-huono-osaisimpien-hyvinvoinnista>

Helsingin Diakonissalaitos b. Sisarkodista konserniksi. Viitattu 6.11.2013.

<https://www.hdl.fi/fi/toiminta/historia/diakonissalaitoksen-historiaa>

Helsingin Diakonissalaitos c. Tervetuloa Helsingin Diakonissalaitoksen sivuille!

Viitattu 6.11.2013. <https://www.hdl.fi/fi/tervetuloa-helsingin-diakonissalaitoksen-sivuille>

Helsingin Diakonissalaitos d. Tuettu asuminen. Viitattu 8.3.2014.

<https://www.hdl.fi/fi/konsernin-artikkelit/186-palvelut/asuminen/547-tuettu-asuminen>

Helsingin Diakonissalaitos e. Arvot. Viitattu 8.3.2014. <https://www.hdl.fi/fi/arvot>

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1995. Teemahaastattelu. Helsinki:

Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu:

teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita.

Helsinki: Tammi.

Holmberg, Jan 2010. Päihderiippuvuudesta elämänhallintaan. Helsinki: Edita.

- Hyväri, Susanna & Nylund, Marianne 2010. Yhteisöllisiä työmenetelmiä syrjäytymisen voittamisessa. Teoksessa Terhi Laine, Susanna Hyväri & Päivi Vuokila-Oikkonen (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi, 29–47.
- Hyväri, Susanna 2013. Osallisuus – mitä se on? Viitattu 18.12.2013.
<http://www.diaktutkii.fi/blogi.asp?id=103>
- Jauhiainen, Riitta & Eskola, Marjatta 1994. Ryhmäilmiö. Helsinki: WSOY.
- Johansson, Juhani 2013. Addiktiivinen käyttäytyminen ja kuntoutumisprosessi. Luento mielenterveys- ja päihdetyön opintokokonaisuudessa. Diakonia-ammattikorkeakoulussa Kauniaisten toimipisteessä 26.8.2013.
- Juhila, Kirsi 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Kaakinen, Juha 2013. Asunto ensin ja sitten. Teoksessa Susanna Hyväri & Sakari Kainulainen (toim.) Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 15–24.
- Kainulainen, Sakari; Saari, Juho & Häkkinen, Juho 2013. Kadulta asuntoon – vaikutukset hyvinvoinnille. Teoksessa Susanna Hyväri & Sakari Kainulainen (toim.) Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 49–72.
- Kantola, Ilkka 2002. Puhe. Diakonia-ammattikorkeakoulun lukuvuoden 2002 avajaiset. Pori 5.9.2002.
- Kiianmaa, Kalervo 2013. Alkoholiriippuvuuden biologiset taustatekijät. Teoksessa Teuvo Peltoniemi (toim.) Pääasiana alkoholi: käyttö, haitat, hoito, politiikka nyt ja 2040. Helsinki: Lönnberg Painot Oy, 43–51.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Diakonia-ammattikoulun julkaisuja C. Katsauksia ja aineistoja 17. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Kostiainen, Eeva & Laakso, Seppo 2012. Vailla vakinaista asuntoa. Liikkuvuus asunnottomuuden ja asuntokannan välillä. Kaupunkitutkimus TA

Oy. Viitattu 25.3.2014.

<http://www.ara.fi/download/noname/%7BBC4300D6-C182-4269-AA63-7306CE66F20F%7D/40377>

- Kostiainen, Eeva & Laakso, Seppo 2013. Vailla vakinaista asuntoa olevat Helsingissä. Teoksessa Susanna Hyväri & Sakari Kainulainen (toim.) Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 25–46.
- Kotovirta, Elina & Österberg, Esa 2013. Alkoholin sosiaaliset haitat ja syrjäytyminen. Teoksessa Teuvo Peltoniemi (toim.) Pääasiana alkoholi: käyttö, haitat, hoito, politiikka nyt ja 2040. Helsinki: Lönnberg Painot Oy, 84–87.
- Kvale, Steinar 1996. InterViews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing. London: Sage.
- Kylmäkoski, Merja; Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo 2010. Yhteisöllisyyden monet muodot. Teoksessa Merja Kylmäkoski, Sanna Pylkkänen & Reijo Viitanen (toim.) Yhteisöllisiä näkökulmia nuorten ehkäisevään päihdetyöhön. Sarja C. Oppimateriaaleja 23. Helsinki: HUMAK, 5–12.
- Lahti, Pirkko 2013. Alkoholiongelman psykologiaa. Teoksessa Teuvo Peltoniemi (toim.) Pääasiana alkoholi: käyttö, haitat, hoito, politiikka nyt ja 2040. Helsinki: Lönnberg Painot Oy, 165–166.
- Laine, Terhi 2008. Sosiaaliohjaus ja asiakkaan subjektiasema diakonialaitoksissa. Janus 16 (3), 228–244.
- Malkavaara, Mikko 2002. Diakoniajärjestöt. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 294–316.
- Marjamäki, Pinja 2014. Alppikulman vastaava ohjaaja, Helsingin Diakonissalaitos. Helsinki. Haastattelu 22.4.2014.
- Mäkelä, Jukka 2011. Osallisuuden merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle. Teoksessa Suvielise Nurmi & Kaisa Rantala (toim.) Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. 13–23. Helsinki: Lasten keskus Oy.
- Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.
- Mäkinen, Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro OY.

- Niemelä, Pauli 2002. Diakonia ja ihmiskäsitys. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 87–106.
- Nietosvuori, Leena 2008. Luovat ja toiminnalliset menetelmät sosionomin työssä. Teoksessa Viinamäki, Leena (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 135–142.
- Nivala, Elina 2008. Kansalaiskasvatus globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa. Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehys. Snellman-instituutti A-sarja 24/2008. Kuopio: Snellman-instituutti.
- Raina, Liisa & Haapaniemi, Rauno 2007. Yhteisöllinen pedagogia: ettei tarvitse tehdä yksin. Helsinki: Arator Oy.
- Rantala, Kaisa 2011. Osallisuuden kokemuksia ja kokeiluja seurakunnissa. Teoksessa toim. Suvielise Nurmi & Kaisa Rantala Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. 138–181. Helsinki: Lasten keskus Oy.
- Salomaa, Marja 2014. Tutkimus: Helsinkiläiset tukevat päihdeongelmaisten asuttamista. Helsingin Sanomat 5.3. Viitattu 26.3.2014.
<http://www.hs.fi/kaupunki/Tutkimus+Helsinkil%C3%A4iset+tukevat+p%C3%A4ihdeongelmaisten+asuttamista/a1393987298447>
- Siitonen, Juha 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto.
- Tapaninen, Annika; Kauppinen, Tapani; Kivinen, Kirsti; Kotilainen, Helinä; Kurenniemi, Marja & Pajukoski, Marja 2002. Ympäristö ja hyvinvointi. Helsinki: WSOY.
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2013a. Osallisuus. Viitattu 28.9.2013.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaja-fi/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2013b. Mitä yhteisöllisyys on? Viitattu 19.12.2013. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/periaatteet/yhteisollisyys
- Toikko, Timo 2006. Asiakkaiden osallistuminen palveluiden kehittämiseen. Työpoliittinen Aikakausi-kirja 3: 13–22.

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 26.8.2013.
- Tähtinen, Tapio 2014. Asumispalvelujen johtaja, Helsingin Diakonissalaitos. Helsinki. Haastattelu 16.4.2014.
- Valkonen, Jukka, Peltola Ulla & Härkäpää Kristiina 2006. Työtä, tukea ja mielenterveyttä. Kokemuksia mielenterveyskuntoutujien työllistymismalleista. Helsinki: Yiopistopaino.
- Veijola, Timo 2002. Diakonian juuret Raamatussa. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 13–34.
- Ympäristöministeriö 2011. Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset. Ympäristöministeriön raportteja 7. Helsinki: Edita.

LIITE 1: Teemahaastattelurunko

Arki asuntolassa

Viikko-ohjelma

KTA

Toimintaan osallistuminen

Syyt

Mielekkyyys

Muiden asukkaiden osallisuuden merkitys

Suunnitteluun/Toteutukseen osallistuminen

Syyt

Osallisuus

Vaikuttaminen

Tuntemukset

Jatkosuunnitelmat

Toiminnan kehitys

Yllättäviä asioita

Muuta

LIITE 2: Strukturoidun haastattelun kyselylomake

Oletko osallistunut syksyn aikana Alppikulmassa järjestettyihin toimintoihin?

Mihin?

Miksi osallistuit/Miksi et osallistunut?

Olitko mukana suunnittelemassa/toteuttamassa toimintaa? Missä olit mukana?

Miksi olit mukana/Miksi et ollut mukana?

Minkälaisia tunteita toiminnan suunnitteluun tai toteutukseen osallistuminen sinussa herätti?

Keksitkö jotain kehitettävää / Onko toiveita tulevaa toimintaa koskien?

LIITE 3: Alkukyselykaavake ryhmätoiminnasta

Mitä haluaisit tehdä Alppikulmassa?

☐ Levyraati	☐ Tietovisa	☐ Kokkaaminen, mitä
☐ Karaoke	☐ Bingo	☐ Leffailta
☐ Lautapelit	☐ Korttipelit	☐ Pingis
☐ Vesivärimaalaus	☐ Savityöt	

Muita ehdotuksia? Mitä?

Haluaisitko olla mukana jonkun toiminnan suunnittelussa tai toteutuksessa?

- Kyllä   En

Minkä?

(Laita myös nimesi niin voimme olla sinuun yhteydessä!)

LIITE 4: Tutkimukseen osallistuvilta pyydetty kirjallinen suostumus

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Suostun osallistumaan tutkimukseen, jossa tutkitaan osallistamista sekä sen merkitystä ja tarvetta Alppikulmassa. Tutkimus on Oona Pestin ja Kristian Pestin opinnäytetyö. Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyötietokannassa sekä Helsingin Diakonissalaitoksen internetsivuilla.

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon, minua koskevaa aineistoa käytetään vain kyseiseen tutkimukseen ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun siihen, että minua haastatellaan tai havainnoidaan ja haastattelussa antamiani tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin. Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni tai että se vaikuttaa hoitooni tai asiakassuhteeseeni.

Päiväys

Tutkittavan allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 5: Kirje tutkimukseen osallistuville

Arvoisa Alppikulman asukas!

Olemme Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomi-diakoni ja sosionomi-kirkon nuorisotyönohjaaja opiskelijoita. Teemme opinnäytetyömme Alppikulmaan ja aiheenamme on tutkia onko sillä merkitystä, jos Sinä pääset näyttämään osaa mistäsi ja olemaan suunnittelemassa tai toteuttamassa toimintaa muiden asukkaiden kanssa. Tätä kautta haluamme myös tarkastella sitä, onko tällaiselle toiminnalle jatkossa tarvetta Alppikulmassa.

Kyselemme toivomuksianne ja niiden pohjalta pyrimme yhdessä järjestämään Alppikulman asukkaille syksyn mittaan toimintaa. Myöhemmin syksyllä haluamme haastatella suunnittelemassa, toteuttamassa ja osallistumassa olleita asukkaita sekä myös asukkaita, joita tämä toiminta ei kiinnostanut. Haastattelut ovat yksilöhaastatteluita ja haluamme niissä kysyä, miltä toiminta ja siinä mukana oleminen tuntui tai miksi se ei kiinnostanut. Haastattelu kestää noin puoli tuntia ja se tallennetaan ääninauhurilla.

Haastatteluaineisto käsitellään luottamuksellisesti ja nimettömästi. Kun tutkimusaineisto on analysoitu, se hävitetään asianmukaisesti. Oman osallistumisesi tutkimukseen voit halutessasi keskeyttää milloin vain. Jos haluat osallistua tutkimukseen, ole yhteydessä Oonaan tai muuhun henkilökuntaan!

Terveisin,

Oona ja Kristian